

I LAISVE

MIELI SKAITYTOJAI,

šiam numeryje rasite d tų vokelius apsimok ti prenumeratai už 1998 metus. Neišmeskite j , bet atsi skite savo prenumeratas.

Beje, yra dar skaitytoj , neužsimok jusi už 1997 m. Jiems jau anks iau buvo išsiuntin ti paraginim laiškai. Labai prašome atsiliepti.

Laukiame J s auk , žurnalo r m j ir garb s prenumerat ! Norime taip pat priminti, kad J s gimin s, draugai, ligonin s, bibliotekos ir mokyklos visoje Lietuvoje laukia „Laisv " žurnalo. Suteikite jiems prog j skaityti. Žurnalas yra perspausdinamas Kaune ir iš ten siuntin jimas Lietuvos skaitytojams. Apmok kite Lietuvos prenumeratas—jos tik 5 US doleriai metams!

Administratorius

LAISV leidžia Lietuvišk Studij
Centras (Center for Lithuanian Studies,
Inc.) ikagoje.

Redaktorius: Juozas Baužys

Redakcijos talkininkai: dr. Kazys Am-
brazaitis, Paulius Jurkus ir Vidmantas
Valiušaitis.

Redakcijos adresas: J. Baužys, 9240
Cliffside Ln., Orland Park, IL 60462-
7790, USA.

Administratorius: Jonas Prakapas.

Administracijos adresas: J. Prakapas, 14
Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305,
USA

Prenumerata JAV ir Kanadoje —10
JAV doleri ; Australijoje, Piet Ameri-
koje ir Europoje —15 JAV doleri .

Garb s prenumerata — 20 JAV dole-
ri .Lietuvoje — tik 5 JAV dol.

Spausdina „Draugo" spaustuv ika-
goje

LAISV (TOWARD FREEDOM)—a journal dealing with issues pertaifting to the cultural and social development of Lithuania and Lithuanians throughout the world. LAISV is published by the Center for Lithuanian Studies, Inc., Chicago, IL.

TURINYS

Redakcijos skiltis.....	2
Kazys Ambrozaitis, Istorija jau nesikartoja, tik keičiasi	
Juozas Baužys, Darbas, kur būtina tisti	
Vidmantas Vitkauskas, Mes gyvi, mes esame, mes būtume.....	5
Adolfas Darnušis, Jūs siekiate mus pareigoja.....	8
Skaitytojų žodis.....	9
Valdas Adamkus, Jaunimas visada buvo pirmose kovose.....	12
Vytautas Volertas, Olimpini tampa politinėmis varžybos.....	15
Liliana Astra, Vertybės šiuolaikinėje lietuvių kultūroje.....	21
Živilė Makauskienė, Jūsų garbą neturėt išblęsti.....	25
Antanina Garmutė, Angelo sparnai.....	32
Almantas Jurkus, švietimas - mūsų ateities laidas.....	36
Juozas Rygelis, Vieno žmogaus nuomonė.....	40
Juozas Kojelis, Leonardas Valiukas.....	43
Saulius Jautokaitis, Juk viskas pasimatyšime (A.A. Alinos Grinienės netekus).....	51
Lietuvos žemė priglaudė Aliną ir Joną Grinius.....	55
Henrikas Kudreikis, Lietuvių tautos kančios keliai.....	61
Antanas Dundzila, Apie priesagas ir kultūrą.....	64
Žmonės ir vykliai.....	66
Nebesulauksime sugrąžtant.....	70
Atsišaukimas paminėti.....	71

Viršelyje - Prisikėlimo apygardos partizanai: iš kairės - Endrius Kmita, Jonas Bartkus, Ignas Kybartas, Genius Kybartas, (vardas nežinomas) Kmita. Visi žuvo 1956 m.

REDAKCIJOS SKILTIS

ISTORIJA JAU NESIKARTOJA, TIK KEI IASI

Šiomet sukanka dešimt metų nuo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamojo suvažiavimo ir to Sąjūdžio sukviesto viešo susirinkimo Vingio parke, kur suvažiavo iš visos Lietuvos tiek daug žmonių, kad ir suskaičiuoti tiksliai nebuvo galima. Daugel metų trukusi okupacija dar milžiniškas pastangas išrauti iš žmonių atminties 1941 metų Tautos sukilimui ir suniekinti partizano vardą masinių žmonių naikinimu, savo agent infiltravimu ir supriešinimu brolio prieš broliu. Tie Sąjūdžio masiniai susirinkimai rodo, kad partizanai ir kitais laisvą kovotojų gyvybių auka turėjo gyva žmonių atmintyje.

Trečiajame to suvažiavimo posėdyje, kuriam pirmininkavo R. Ozolas, buvo daug kalbotojų. Vienas iš kalbotojų buvo J. Oksas, jau tais 1988-aisiais metais pabrėžė, kad "Kertin šią dieną Lietuvos politikos problema yra valstybinio suvereniteto klausimas. Po ilgą smurtą, priespaudą ir tamsos dešimtmečių pabudusi tauta ryžtingai siekia laisvą, ir jos siekius gali apvainikuoti tik visiškai valstybinis suverenitetas, nesuvaržytas jokiais dviprasmiškais priklausomybės ryšiais ir sipareigojimais". O ten pat kalbėjo A. Terleckas LL Lygos vardu išdrįso pareikalauti Sovietų Sąjungos vyriausybės: "1.- Paskelbti Molotovo-Ribbentropo paktą neturint juridinės galios; 2 - Išvesti iš Lietuvos okupacinius kariuomenes, palikti lietuvių tautai teisę paįsinti savo likimą".

Dešimtmetis, prasidėjęs Sąjūdžio suvažiavimu, atnešė daug saulės, bet daug ir audrų, juk reikėjo iš naujo išmokti, kas tai yra pilietinė valstybė. Rankų susikabinimu Baltijos kelyje buvo parodyta daug heroizmo drąsos ir patirta daug baimės ir rizikos, daug meilės vien kitiems. Pasaulis pirmą kartą pamatė išgirdo dainuojančią revoliuciją. Sausio 13-toji buvo heroizmo kulminacija, kada beginkliai savo kurtinam atlaikė prieš tankus ir V. Landsbergio pianino garsai laike parlamento atakos nubaidė sovietinius užpuolikus.

Buvo džiugu, kad net ir iš tarpų, kurie iki tol taip uoliai talkino okupantui naikinti lietuvių tautą ir jos kultūrą, kai kurie sugebėjo persiorientuoti ir mums talkinti laisvai Lietuvai. Pasinaudodami vesta demokratija, žmonės išsirinko prezidentą, nors ir buvusį okupanto aukščiausiu pareigūnų, vildamiesi, kad valdžia tarneus žmonėms. Ar per tuos aštuonerius metus piliečiai tikrai atsipalaidavo nuo savos valdžios baimės - klausimas turėtų neatsakytas. Tačiau buvęs prezidentas buvo vistiek išlydėtas su padėka.

Naujai išrinktas Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus tautai suteikia progą atsikvėpti ir net pirmą kartą šypsotis. Prezidentas skelbia moralinio atsinaujinimo programą, jis sako: "Ne valdyti, o tarnauti ateinui". Tiesa, ateina su mažai žinoma santarvės idėja, kuri "...yra karybinė, ji siekia pakelti visuomenę ir politinį gyvenimą nauj lyg". Prezidentas ateina iš išeivijos tarpo. Iš tos išeivijos, kuri net ir po nepriklausomybės paskelbimo iki šiol valdantie-

siems patryko sulaikyti nuo masinio sugr žimo. Tad dabar išėivijos nuotaika pakilo, gr žo didesnis d mesys Lietuvai. Visa tauta lengviau kv puoja ir gauna nauj vil i .

Savo inauguracin je kalboje prezidentas Valdas Adamkus toliau pareišk : "Po savo priesaikos pirmiausia nor iau tarti pad kos žod Tautai ir T vynei. Prieš astuonias dešimtis met Vilniuje ryžtingiausi tautos didvyriai k nijo per amžius iškent t Tautos siek - paskelb nepriklausom Lietuvos valstyb . Prieš aštuonerius metus j ainiai ypa sunkiomis s lygomis š žygdarb pakartojo. Iš šios garbingos trib nos nor iau pad koti tiems, kurie jau nebegali m s išgirsti, nes pokario metais pad jo galvas už m s laisv ". Tai iškilmingas ir jaudinantis momentas t vyn je ir išėivijoje. Ta iau buvo ir nusivylimo, kad tie du šimtai t kstan i lietuvi , išlik gyvi ir gr ž iš kal jim , iš partizan bunker i , politiniai kaliniai ir visi tremtiniai nebuvo toje iškilmingoje ir reikšmingoje naujojo prezidento pad koje skaityti, kad Lietuvos partizano vardas nebuvo išstartas. Nebuvo pamin ta ir 1941 metais birželio 23 d. paskelbta Lietuvos nepriklausomyb , pareikalavusi dvigubai daugiau gyvybi auk , negu 1918 m. Vasario 16-toji.

Link dami prezidentui Valdui Adamkui s km s labai sunkiame darbe, turime vilties, kad naujasis prezidentas, bevaikš iodamas Lietuvos laukais, gyvai pajus laisv s kovotoj krauju permirkusi Lietuvos žem ir, rad s prog , primins savo ministrams ir Seimui j pamiršt Birželio 23-sios dienos reikšm , o vien dien pad s g li vainik ir ant Nežinomo Partizano kapo!

Kazys Ambrozaitis

DARBAS, KUR B TINA T STI

Lietuvoje nusivylusi nepriklausomybe žmoni dar gana daug. Gal d l to, kad tokie žmon s yra per dideli savanaudžiai, netur bendruomenin s dvasios, arba net, prisimindami anuos "gerus laikus", tebelaukia, kad valstyb jiems nuolat pieno ir medaus so ius pripildyt , jiems vis dar tr ksta tikros demokratin s dvasios ir pilie io pareig savo tautai, valstybei ir visuomenei pilno supratimo.

Optimistai mano, kad su visuomenin gyvenim ateinan ia jaun ja karta už keli ar bent keliolikos met dalykai pasikeis ir pasitaisys. Juk, kaip skelbia Vyriausyb s spaudos tarnyba, "Lietuvos šeim materialin pad tis ger ja ir pirm kart per pastaruosius metus patenkint savo šeimos materialine pad timi yra daugiau negu nepatenkint j . Materialin pad t teigiamai vertino 40.3% apklaust j , o neigiamai - 39.2%". Tai vis materialin s gerov s viltys, kurios iš ties gal ir pradeda pamažu gyvenime rodytis.

O kaip vystosi m s tautin ir moralin kult ra, kaip formuojamas tautinis charakteris tos jaunosios kartos, kuri netrukus tur s ateiti vadovauti valstybei ir

visuomenei? Dabartinis Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus, dar b damas studentu, 1957 metais taip raš : "Savoji kult ra yra m s tautin s egzistencijos laidas. Tad tautinei kult rai formuotis ir skleistis turime sudaryti tinkamas s lygas". Toks tautin s, o kartu ir moralin s kult ros formavimas prasideda jau šeimoje, o toliau vyksta mokykloje ir visuomen je. Tik ši trij veiksniai sutartiniu darbu, sijungiant j dar ir Bažny iai, su vyriausy b s institucij parama bus manoma sudaryti tas tinkamas s lygas ir užtikrinti tiek tautin , tiek ir moralin Lietuvos ateit .

Žvilgtelkime trumpai Lietuvos mokykl . Kiek daug joje yra dar užsilikusi , neišrav t buvusios sovietin s mokyklos piktžoli . Argi galima ko nors geresnio laukti, jei Lietuvos mokykloje dar teb ra nepaprastai didelis skai ius komunistini laik mokytojų , jei daug kur dar tebevertojami senieji sovietiniai vadov liai, jei dar kai kuriose mokyklose vengiama d styti lietuvi kalb .

Buv s švietimo ir mokslo ministras prof. Zigmas Zinkevi ius buvo užplanav s ir, atrodo, s kmingai prad j s Lietuvos švietimo reform , kuri su laiku b t pakeitusi lietuviškos mokyklos veid . Jis nuoširdžiai r pinosi, kad visose mokyklose b t ugdoma t vyn s meil , atgaivinamos tautin s ir krikš ioniškos vertyb s. Jis band taip pat užtikrinti ir išpl sti lietuvi kalbos d stym Vilniaus krašto mokyklose. Labai gaila, kad gal d l tam tikro politinio spaudimo iš kaimynin s valstyb s, o gal ir d l savitarpio nesutarimo pa ioje Krikš ioni demokrat partijoje, prof. Zinkevi ius buvo atleistas iš ministro pareig . Reikia tik tis ir su viltimi laukti, kad jo p dinis t s toliau ministro Zinkevi iaus prad tas reformas švietimo srityje. O jos ateities Lietuvai labai reikalingos, kad jaunoji karta išaugt tikrai stipri tautiškai, kad b t verta t auk , kurias už tautos laisv sud jo laisv s kovotojai.

Šiandien nauji pavojai, naujos piktžol s skverbiasi tautos ir ypatingai jaunimo dvasi . Kosmopolitin s id jos agresyviai bando sigyvendinti visose gyvenimo srityse. Jos ateina iš tuo suinteresuot tam tikr užsienio fond bei organizacij , jas spaudoje neretai perša, de ja, net žinomi Lietuvos filosofai. Kitas pavojingas reiškinys - tai naujai atsirandantis klasinis susiskirstymas, pasteb tas net ir jaunimo tarpe. Kai kuriose mokyklose naujosios nomenklat ros turtuoli t v vaikai, kuri kišen se pilna valiutos ir visoki kit g rybi , vengia bendrauti su neturtingesniais, atseit, "žemesn s klas s" draugais. Visa tai ir kelia susir pinim . Tod l, gal visai teisingai, šio numerio vieno straipsnio autorius Almantas Jurkus klausia: "Lietuva, kur tu eini?"

Reiškiame pad k prof. Zigmui Zinkevi iui už jo parodyt nuošird r pest Lietuvos švietimo reikalais ir tikime, kad jo prad tas svarbus darbas nenutr ks, o bus ir toliau t siamas.

Juozas Baužys

MES GYVI, MES ESAME, MES B SIME!

VIDMANTAS VITKAUSKAS

Tautos, kaip ir medžio tvirtybė - jos šaknyse, praeityje.

Šakotas Lietuvos istorijos medis, tvirtai po savo plaukiais šakomis saugantis atmintį, kuri amžiai amžiais bandė kalaviju ir ugnimi ištrinti Lietuvos priešai, svetimi užkariautojai.

Lietuva... Lietuviai... Tas vardas prieš tūkstant metų romo istoriko rašytas knygas, ištisušimtmečius primin pasauliui apie tautą ir žemę prie Baltijos jūros. Didžiai vertingasis džiaugsmo ir laimėjimo diena bei metai yra šventusi mūsų tauta. Bet tuo pačiu ir skaudžiai tragišką laikotarpį teko išgyventi Lietuvai ir jos gyventojams.

Gyvenome ir tebegyvename kryžkelėje tarp didžiojo kaimynų. Pasaulyje, kaip ir gyvenime, didieji dažnai nepaiso mažojo intereso. Tai patyrėme ir mes patys. Bet tuo pačiu, patyrėme ir kai kur kitą - suvokim, kad kai norime apginti savo teises bei laisvę, esame tokie galingi, jog galime ne tik susitelkti ir kovoti, bet ir nugalėti.

Retą tautą ir valstybę tūkstant metų pakyla net kelis kartus naujam gyvenimui. Lietuvių tauta ir Lietuva - išimtis.

Vasario 16-oji - tai XIX a. Lietuvos sukilimo ir tremties, balanso, gaudynių ir knygnešystės, „Aušros“ ir „Varpo“ istoriniai priminimai.

Tai Didžiojo Vilniaus Seimo ir Vasario 16-osios akto signatarų kartos kasdienio darbo ir lemtingų sprendimų pagerbimo akimirka. Skaičiai, datos, vardai, konferencijos bei susitikimų vietos, konfliktai ir kompromisai, lydi Vasario 16-osios generaciją vingiuotame Lietuvos atstatymo kelyje, nepriklausomybės kovos ir pasiaukojimo idėjai atspindžiai - visa tai, lyg kasmet kartojama malda, nepraranda prasmės net tuomet, kada primenami visiems žinomi dalykai. Galbūt tokie datiniai jėgos yra vieninteliai ir retas atvejis, kada istorikams nepriekaištaujama už tai, kad jie kartoja tai, kas visiems žinoma.

Už keli metai mes peržengsime XXI-ojo amžiaus slenksčius. Nenumaldomai bėgantį laiką skatina mus vis dažniau atsigręžti atgal ir peržengti mūsų tautos nueitą kelią.

Sudėtingas ir netgi tragiškas buvo šis kelias. Beveik visą laiką mes turėjome kovoti už savo gyvastį ir už teisę patiems tvarkyti savo gyvenimą.

Šiame amžiuje likimas lėmė mums išskirti net keturias okupacijas - carinę Rusiją (1900 - 1915), kaizerinę Vokietiją (1915 - 1918), Sovietų

Nepriklausomybės reikalaujant. Gorbačiovo vizito Vilniuje metu, 1990 m.

S jungos (I. 1940 - 1941. II. 1944 - 1990) ir nacistinės Vokietijos (1941 - 1944).

Jei susumuosime visus šios okupacijos metus pamatysime, kad net 68-rius metus šiame šimtmetyje lietuviai tauta turėjo kentėti svetimą prievartą, nutautinimą ir genocidą. Taigi, daugiau negu pusamžius. Ir per vis šį laiką mūsų žmonės nenustojo rūpintis viltis apie laisvą gyvenimą ir nepriklausomą valstybę.

Skaudu, kad taip trumpai mūsų tauta tegalėjo džiaugtis Vasario 16-osios dienos atnešta laisve. Labai jau trumpas buvo nepriklausomos Lietuvos laikotarpis. Tačiau, nepaisant to trumpumo, tie keli laisvės dešimtmečiai turėjo lemiamą reikšmę mūsų tautos istorijoje. Tie laisvės metai leido tautai konsoliduotis. Kas iš mūsų būtų likęs, jei iš carinės Rusijos spaudos mes iš karto būtų patekę Sovietų Rusijos priklausomybėn? Juk prieš Pirmąjį pasaulinį karą plačiai

beišsiskleidžiantis tautinis atgimimas, vis dėlto buvo toks trapus, kad jį užgniaužti buvo nepaprastai lengva.

Mūsų tautiniam atgimimui pilnai sik nyti leido tik nepriklausomybės metai. Bent viena karta išaugo su moningais patriotais, tokiu būdu visoje tautoje sutvirtinama lietuviškąs mon . Nepriklausomybės metais pasiekėme aiškiaus tautinio su moningumo bent didžiojoje mūsų valstybės dalyje. Vilnijos likimas rodo, kas daugiau ar mažiau lauk ir visos Lietuvos, jei nebūt pavyk sukurti nepriklausom valstybės .

Pilnai subrandinta tautinis mon iš naujo suteikė mūsų tautai atsparos ir tvirtybės paskutinis okupacijos metais. Šia prasme galima pasakyti, kad nepriklausomybės dvidešimtmetis padėjo pagrindus ir sudarė galimybes tautai ne tik užsigrąžinti, bet ir pasiruošti netik tiems ateities išbandymams.

Naci ir ypa sovietini okupacij metais, siekiant išsaugoti Vasario 16-osios idėjas, lietuviams prireikė ne tik dvasinės ištvėrmės, bet ir heroizmo.

Prieš okupant režim ir vykdom politiką vyko ilga ir nuožmi ginkluota rezistencija, su kolaborant parsidavė liškumu kovojant v lesni laik disidentai. Iškiliausi Nepriklausomos Lietuvos veikėjai, politikai, dori ir sąžiningi mokytojai, kininkai buvo represuoti ir deportuoti naci ir soviet lagerius. Šimtai Lietuvos žmoniai nukankinti ir nužudyti, t kstantieji fiziškai suluošinti. Toliau okupantams nepavyko palaužti lietuvi dvasios, atimti tik jimo ir vilties. Politinėje emigracijoje (tremtyje) atsidūrė tautiečiai kl Laisvės byl , nuolat pasaulio visuomenei priminti apie Lietuvoje vykdom tautos fizin ir dvasin genocid . Vis mūsų širdyse (daugiau ar mažiau) ruseno Nepriklausomos Lietuvos prisiminimai ir nepriklausomo gyvenimo viltis.

Todėl, 1988-j metų spalio 18 - 20 dienomis vyks Sąjūdžio suvažiavimas priminti pasauliui ir mums patiems, kad MES GYVI!

1989-j metų rugpjūčio 23- j Baltijos kelyje susikib rankomis, dar kart visiems parodyti, kad MES ESAME!

1990-j metų kovo 11- j mūsų išrinkti atstovai, vykdydami tautos valią, paskelbė: LIETUVOS VALSTYBĖ YRA!

1991 metų sausio 13- j mūsų seses ir brolius trauškantiems sovietin s imperijos tankistams visi skandavome: MES B SIME!

Vidmantas Vitkauskas yra Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius, Kauno rajono savivaldybės tarybos narys, laisvės fondo Lietuvos filialo valdybos narys, lia spausdinaime kelias mintis, paimtas iš Vidmanto Vitkausko paskaitos, skaitytos šiame Vasario 16-tosios minėjime Kauno rajono savivaldybėje.

J siekiai mus pareigoja

Prof. dr. Adolfo Damušio žodis, pasakytas prie
žuvusi už laisv paminklo Jaunimo Centre,
ikagoje, laike Mokslo ir k rybos simpoziumo
1997-XI-30

Šis dvidešimtas amžius mūsų tautai buvo skaudus, bet savo rezistencine dvasia ir heroiškas. Dažnai atsilankome prie žuvusi j paminklo juos prisiminti ir pagerbti. Praradome 600,000 Lietuvos pilie i , j tarpe 75% lietuvi ir 25% žyd . Gamta, kuri paprastai yra skirta žmoni gerov s tarnybai, šiame praeinan iame šimtmetyje sovietinio okupanto buvo panaudota naikinti žmones nepakeliamu vergijos darbu ir genocidu Sibiro taigose.

Tok švies krikš ioniško gyvenimo princip kaip artimo meil naciai pakeit žiauriu holokostu, masiškai naikindami žyd taut . 30,000 miško broli partizan , kurie žuvo gindami Lietuvos laisv ir valstybin savarankiškum , kovodami miškuose ir pelk se, savo aukos idealizmu paliko karžygišk ir švies atminim ni rioje šio dvidešimtojo amžiaus tamsoje.

Kas buvo tie mūsų žuvusieji? Tai 22-j nepriklausomo ir laisvo gyvenimo met b gyje išauginta patriotin karta - ateitininkai, skautai, šauliai, pavasarininkai, kininkija, darbininkija, ryžtinga jaunoji inteligentija, mokytojai, kariškiai. Dažnai teisingai kartojama, kad j gyvyb s auka mus pareigoja išlaikyti ir prat sti t kovotoj žygius už laisv ir šviesius idealus tautos gerovei kurti. J siekiai mus pareigoja siekti teisingo ir tikslaus kelio. Nesileiskime b ti vedami šunkeliais, kuriuos apgaulingai si lo dabar kosmopolitizmas, paneigiantis t vyn s meil ir aukos dvasi tautos išsilaikymui, teisingus patriotinius sprendimus, ir tuo atsisakantis angažuotis savo tautos labui. Tokio tipo kosmopolitizmu yra tiesiamas kelias imperialistiniams taking j laim jimams ir sudaromas pavojus mažoms tautoms, j egzistencijai.

Tik pasirink mūsų žuvusi j idealist keli , paj gsimė Lietuv stiprinti sociališkai teising , dvasiškai verting . Išskeldami j kult riškai aukštai, jungsime mūsų Lietuv kaip verting valstyb pasaulio taut šeim . Eidami Tiesos, Teisingumo ir T vyn s meil s keliu, sulauksime, kaip ir anks iau, Palaimos iš paties Dangaus.

Jaunimo belaukiant

Didžiai d koju už "laisv". Skaitau žurnalo straipsnius atidžiai, jie veria susimstyti ir duoda gaivaus peno sielai. Labai patiko J s mintis straipsnyje "Sumaišyt vertybi metas" (126 nr.), jog tik tinkamai išaukl tas jaunimas atves Lietuv šviesi ateit . O tuo tarpu manau, kad vis d lto geriau vyresnis V. Adamkus, nei jaunas, bet A.Paulauskas.

Nauj j 1998 met proga siun iu geriausias link jimus redaktoriui bei visam kolektyvui. Teatneša naujieji metai daug laim s ir gražiausi vil i !

Vincentas Kuprys,
Vilnius

Šilti žodžiai iš Argentinos

Labai domu buvo skaityti J s redaguojam "laisv" 126 numer , kuriame perduotos pagrindin s mintys iš 41-sios LFB studij savait s Dainavoje, iš 6-sios savait s Lietuvoje - Jurbarke, bei kitos svarbios lietuviškos kult ros mintys. Sveikinu už j s žurnalo nenuilstam naš m s tautos kult ros puosel jime ir m s iševijios kult rinink sub rim per ilg met eil studij savait se. Linkiu, kad visas šias J s pastangas lyd t nuolatin Viešpaties palaima ir m s tautie i parama.

Kun. Augustinas Steigvilas,
"Laiko" redaktorius
Rosario, Argentina

D kokime Dievui!

Mielieji LF bi iuliai, gerb. "laisv" redakcija, linkime s km s ir sveikatos puosel jant bei numatant Lietuvos kelius ateit . D kokime Aukš iau-

siajam, kad neapleido Tautos pasirenkant nauj Lietuvos Prezident .

prof. Arimantas Dumius,
Kaunas

Bažny ios ir valstyb s vadov profiliai

"laisv" 126 nr. J. Kairevi iaus ("Lietuvos politinio gyvenimo tikrov s") ir arkiv. S. Tamkevi iaus ("LKB Kronikai 25 metai") straipsniuose gl di daug daugiau, negu j pavadinimai ar net tekst žodžiai išsako. Straipsnius perskai ius ir prie j parymojus, norisi lyginti dabartin s Lietuvos Bažny ios vadovus su daugeliu pareig n krašto valdžioje bei nomenklat roje. Arkiv. S. Tamkevi iaus ir 1997 m. šventinto vysk. J. Borutos asmenyb mis Bažny ia Lietuvai ir pasauliui rodyte rodo, koki asmen tr ksta Lietuvos valdžioje, ir kiek asmenin s patirties okupanto repl se bei tinkamos ateities vizijos stokoja tie, kuri rankose šiuo metu sutelktas konstitucinis krašto valdymas. Juk krašto valdyme daugiausia tebesireiškia ne tie, kurie už krašto bei doro asmens laisv buvo okupanto engiami, bet tokie, kurie patys dalyvavo okupanto užmaiose. Ar ne Dievo dovana, kad okupacijos metu Bažny ia Lietuvos pogrindyje išugd ir, nepriklausomyb atgavus, tikin i j dvasini reikal tvarkym paved tamkevi iams ir borutomis? Ar ne keista,ta iau, kad nepriklausomyb atgavusio krašto valdymas nuried jo brausk , šleževi i , paulausk (bei jiems panaši nomenklat rinink) okupacin s praeities galvas ir rankas?

Tod l žvelgiant krašto valdžios

profil , vis d lto negalima nepavyd ti Bažny iai, kurioje nepaprastai daug reiškia jos ypatingos asmenyb s, tuo tarpu civilin je valdžioje tebejau iama besikartojanti tragedija bei ironija. Net ir Valdo Adamkaus prasiskverbimas Lietuvos prezidentus ia išsakyto pavydo beveik nesumažina, nes, tarp kit dalyk , mat me, kad už pralaim jus nomenklat ros kandidat savo balsus atidav apie pus balsuotoj .

Antanas Dundzila,
McLean, VA, USA

Sveikiname!

Tesuteikia visiems " laisv " žurnalo skaitytojams ramyb ir palaim šv. Kal dos, o Naujuosius Metus telydi stipri sveikata, s km ir dar-na!

Mažeiki Merkeliu Ra kausko gimnazijos bendruomen s vardu -
direktor M. Žiaurien

Kair , dešin ir globalizmas

1997 rudens (126 nr.) " laisv " tilp straipsniai verti rimto d mesio. Vienok noriu pasisakyti d l Jono Kairevi iaus straipsnyje (19 psl.) paaiškinimo klausim "Kas kair je, kas dešin je?" Jis tvirtina: "Vargu ar galima LDDP ir jos satelitus vadinti kairiaisiais. Jie valdo turt . Jie neatstovauja neturtingiesiems." Tuo klausimu m suose dažnai maišomasi. Gal tod l, kad ir didžiojoje JAV spaudoje gausu sumaišties.

Taip grindžiant kair s ir dešin s apib dinim bus ne manoma išbristi iš tos sumaišties balos. Juk Soviet S jungos komunizmas, Vokietijos nacizmas, Italijos fašizmas ir Švedijos biurokrazizmas pilnai vald turt , ar

bent kontroliavo jo valdym , nurodant "savininkams", kaip jie privalo t turt "valdyti". Ir kas gi labiau už komunistus"atstovavo neturtingiesiems" proletariato vardu? Tad kod l dabar LDDP staiga negalima vadinti kairiaisiais?

Kair s ir dešin s painiojimas, dažnai net socialistin nacizm nukišant dešin n ir tuomi kartais tautiškumo gyn jus padarant "naciais", nepasitarnauja nei tiesai, nei Lietuvai. Ne kart ir išeivijos, ir Lietuvos spaudoje esu si l s, manau, logiškiausi politin spektr : komunizmas, nacizmas ir (itališkas) fašizmas kraštutin je kair je, o radikalus liberalizmas, išvirst s anarchizm , - kraštutin je dešin je. Kitos likusios "kair s" ir "dešin s" vietos nustatomos pagal tai, kiek galios, kontrol s bei kišimosi pilie i gyvenim sukaupta centrin je valdžioje ir kiek gimt žmogaus teisi ir pilietin s laisv s paliekama individui. Mat me ir matome, jog net "religijai" palank s bei grynai "religiniai" net antikomunistiniai režimai gali b ti socialistiniai, centristiniai, atseit, kair s, kaip anks iau buvo Franco Ispanija ar caristin Rusija, o dabar Izraelis, Iranas ir eil kit . Tik valdžios centralizmo ir socializmo laipsnis nustato, kiek toli nuo kraštutinum link centro statytinas kuris režimas. Ir tokio poltinio spektro centr sudaro ne taškas, o plaktokas ruožas, apim s racional balans tarp neribotos valdžios galios ir neribotos individo laisv s.

domi tem , kuri taip pat m s spaudoje reik t pla iau paliesti, iš l Vytautas A.Dambrava straipsnyje "Politika ir moral " savo klausimu (13 psl.): "Ar mums šiandien atrod tinkama balsuoti už kandidat , kuriam pritaria, o gal ir remia, slaptos tarptautin s organizacijos?.." Manau,

kad mums praverst atsakyti intelektualinio "tabu" ir išdr sti min ti tokius terminus kaip "Naujoji pasaulio santvarka" bei "globalizmas". Apie tai, su mažom išimtim, tylima, lyg visa tai neliešt Lietuvos suvereniteto ir, svarbiausia, tautin s kult ros išlikimo. Amerikos spaudoje, politikoje ir TV programose gausyb termin - "globai" ir "globalism", juos prikeriant prie ko tik galima prikergti, k JAV dešinieji dažnai vadina "globaloney". Tad many iau, jog globalizmo tema nagrin tina ir m s spaudoje bei svarstybose, ypa Lietuvai susiduriant su Europos S jungos ar NATO klausimais.

Vilius Braž nas,
DeLand, Florida

Kas naujo J. Lukšos gimnazijoje?

(...) Gimnazijoje pas mus reikalai klostosi gerai. Ir toliau išlaikome aukšt mokymo lyg ir išsikovot autoritet . 1997 m. lapkri io m n. gimnazijoje lank si kolegos iš Norvegijos: Laksevogo gimnazijos Bergeno mieste, Norvegijoje, su kuria 1995 m. užmezg me ryšius, atstovai. Su jais kartu nuvykome Seim , susitikome su pirmininku prof. V. Landsbergiu. Šiauliuose, Kryži kalne, drauge su sve iais pastat me Vilties ir Tik jimo kryži .

Tik kim s, kad po pasibaigusi rinkim m s Lietuvoje, m s šeimose reikalai klostysis gerai, kad mus lyd s s km , laim ir santarv .

Vidmantas Vitkauskas,
J. Lukšos gimn. direktorius,
Garliava

Pirmosios rinkimin s nuotaikos

Prieš pirm j rat (...) Vienas kandidatas, prezidento " s nis", vos ne puotas kelia jaunimui, demonstruoda-

mas Apolono grož , žad damas aukso amži . Kitas - net žada suguldyti lovas bendrabu iuose berniukus ir mergaites, kad tuo b du veikiau išspr st m s genofondo problemas. TV žurnalistas su mikrofonu vaikšto student bendrabutyje ir klausin ja nuomones apie rektorius pažad , jei bus išrinktas prezidentu. Daugelis student ir studen i noriai atsakin ja, kad, girdi, tikriausiai linksmiau b t gyventi. Kitam kambary prikišt žurnalisto mikrofon savimi užsi musi porel net nebekreipia d mesio. Visi bendrabu io langai švie ia, visur linksminamasi, atrodo, kad studentai už tok kandidat tikriausiai ir balsuos (...)

Ir po pirmojo rato - (...) Pakvaiš I m s Lietuva susipainiojo savo pa ios pinkl se ir dabar, ko gero, sta ia galva puls baisiausi praraj . K Dievas nori bausti, tam atima prot . Pagaliau, kaip matyti, to proto ne kiek ir teb ta. Ko nor ti, po vis t ilgame i raudon j valym ir kaime, ir mieste juk belik s tik liumpenproletariatas, kuriam tereikia geldos su geru jovalu ir b tinai dar so iai so iai velnio laš (...) Ta iau gal dar ir nereikia taip baisiai nusiminti. Mat me ne k geresni laik ir atsilaim me. Kaip poetas Juškaitis kad sako, "nieko neišdaviau ir nieko nepražudžiau, o tai yra svarbiau už eil raš ius ir romanus, kuri neparašiau". Panašiai pasak ir Landsbergis, garbingai atlik s gal jau ir paskutin savo pareig (...)

Jadvyga Savickien ,
Vilnius

Iš tolimosios Tasmanijos

D koju, kad m s mažam Lietuvos studij samb riui siun iate laisv ".

Nukelta 72 psl.

Prieš beveik 41-rius metus, 1957 met gruodžio m. n. „laisv“ nr. 14, buvo išspausdintas Valdo V. Adamkavičiaus straipsnis „*Jaunimas visada buvo pirmose kovose*“. Taip, šis autorius - tai dabartinis Lietuvos Respublikos prezidentas **Valdas Adamkus**, tuo metu bebaigiantis studijas Illinois universitete ir aktyviai besireiškiantis užsienio lietuvių studentų veikloje. O šis straipsnis - tai jo paskaita, skaityta 1957 m. birželio 29-30 d. ikagoje vykusiam Jaunimo kongrese.

Didesnė tada išspausdintojo straipsnio dalis, savaime aišku, buvo skirta tuometiniam lietuvių išeivijos jaunimui. Tačiau daugelis ano straipsnio minėti bei sugestijos yra nepaprastai aktualios, taiklios ir reikalingos ir ši dien Lietuvoje jaunimui. Todėl norėdami, kad Lietuvos jaunimas patirtų, kaip prezidentas Valdas Adamkus, bėdamas jį amžiaus, galvojo kaip kuriais ir dabar aktualiais klausimais, jį perspausdiname ano straipsnio teksto ištraukas. (Red.)

JAUNIMAS VISADA BUVO PIRMOSE KOVOSE EILIOSE

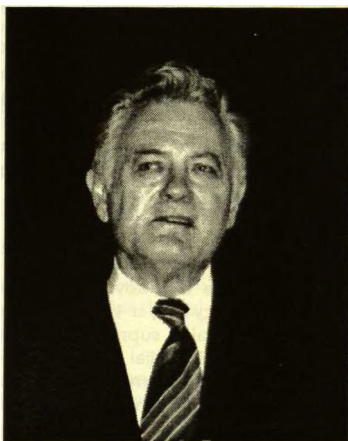
VALDAS V. ADAMKAVIČIUS

Ramintis iliuzija apie mūsų nepajudinamą tautinį atsparumą ir užmerkti akis prieš realybę neleidžia mums nei gyvenimas, nei laikas. Tad ir keliame klausimą: ant kurio kertinio lietuvių sąjūdo atsistosime ir kas mumyse išlaikys ilgą kovą dvasiškai? (...)

Savoji kultūra yra mūsų tautinio egzistencijos laidas. Tad tautinei kultūrai formuotis ir skleistis turime sudaryti tinkamas sąlygas (...)

...

Šeima jaunajai kartai yra pirmasis šaltinis, iš kurio ji semiasi lietuvių sąjūdo ir pradeda formuoti lietuvišką charakterį. Todėl mes su pagybrėjimu ir pagarba lenkiame galvas prieš didžiūnaites, kurie šiandien atlieka didelį lietuvių sąjūdo darbą savo vaikų auklėjime, bet sykiu su rūpesiu žvelgiame lietuviškas šeimas, kurios savo vaikus net atitolina nuo lietuvių tautos kamieno (...). Šeima yra mažiausias organizuotas tautos vienetas, ir todėl, kiek lietuviška ir religinga bus šeima, tiek lietuviška ir stipri bus jaunuomenė ir per ją pati tauta ir jos ateitis. Šeima turi būti ta stipri ir gyva lietuviška aplinka, kuri atsimuš

„laisv“ žurnalas nuoširdžiai sveikina

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENT VALD ADAMK

ir linki, kad Jis su Viešpaties pagalba ir vis m s vieningo darbo
parama išvest laisv ir klestin i Lietuv XXI-j amži !

visa, kas neigiama, ištirpt ir nepaj gt pereiti jos ribas. Bet šiandien jau nevisur galime pasidžiaugti tyru lietuviškos šeimos vaizdu, nes miesto blizgu iai nuodija meil saviems interesams, ir tai perduodama jaunesiems. Ir po eil s met iš tokios aplinkos iš j s jaunuolis norimas matyti geras patriotas! O jeigu jis tokis n ra, dejuojame d l m s li dnos ateities!

Šeimoje žiebiamas lietuviyb s ugnis. Organizacijoje jinai siliepsnoja. Organizacija ne tik išaugina lietuvių neuzgniaužt svetimos aplinkos; organizacija ne tik parodo jaunimui, kad lietuviyb n ra prieš šimtmet ar dešimtmet užbalzamuota mumija kaip muz jinis eksponatas.

Priešingai, organizacijoje pajunta jaunimas, kad jis pats yra tos lietuviyb s k r jas. Organizacija yra tas veikimo laukas, kuriame gyvas

žmogus randa savo veikimo ir k rybos plotm . Mes turime išsineš didel dvasin turt , bet jis yra pad tas, tiksliau pasakius, išm tytas atskirose pastog se, ir jis žus be naudos, kaip kad gera ir naudinga medžiaga kartais dingsta archyvin se dulk se, o tik po šimtme io pradedama ja g r tis kaip istorine brangenybe. Mes neturime net moralin s teis s prileisti, kad m s dvasiniai turtai dingt ir kad kas nors g r t si lietuvišku jaunimu tik kaip archyvine retenybe. Mes esam gyvi ir skelbiam kad liksime gyvi rytojui. Po m s tur s žengti jauna, k rybinga ir nauja karta, kuri nemažiau mok s vertinti ir suprasti lietuvyb , kaip kad j suprato m s t vai. (...)

***

Šiandien b ti lietuviu reiškia b ti kovotoju, nes tauta yra kovos pozicijose. Kovojama už tautin gyvyb ir valstybin nepriklausomyb . Gyvename paradoksiniame moral s supratimo laikotarpyje. Laisv s interpretavimas tapo stipri j privilegija. Žodis „laisv " virto mados žodžiu, kur galima taikyti taip, kad jis tarnaut savam interesui. (...)

N ra reikalo sav s apgaudin ti tik jimu, kad m s laisv s klausimas yra svarbus Vakar valstyb ms ir jos d lto prad s kar , kad atstatyt laisv ir nepriklausom Lietuv . Alyva ši dien pasaulyje yra brangesn nei svetimas kraujas. D l alyvos galima ir karu rizikuoti, o kad t kstan iai sukilusi patrijot miršta beginkliai komunistini tank traiškomi, pasaulio s žin nesudreb jo. Konferencij sali sienos sug r mirštan i j šauksmo aidus, ši realyb lietuvi jaunimui uždeda dar didesn pareig - mes turime eiti ir belstis didži j s žines, nepaliaujamai primindami jiems j skelbiamus moralinius sipareigojimus. (...) Gyvenamas momentas reikalauja eiti visais mums prieinamais b dais vieš j pasaulio opinij . Jaunimas visada ir visur buvo pirmose laisv s kov eil se. (...)

Jaunimas tautos nepriklausomyb s ideal priima kaip šventenyb . Laisva Lietuva mums yra nekompromisinis tikslas. Tod l jos laisv s siekime nematome jokio kito kelio, tik pagr st vienybe ir susiklausymu. Tos vienyb s mes trokštame matyti ir iš vis m s politini grupi . (...) Svarstydami lietuviškus reikalus, raskime savo širdyse šilumos, supratimo ir pasitaikiusi klaid kult ringo bei objektyvaus perži r jimo, be neapykantos ir pyk io prasiveržimo. Parodykime realiais darbais, kad nelaim s valand mokame dirbti vieningai menam ir tam pa iam tikslui.

OLIMPINI TAMP POLITIN S VARŽYBOS

1997 met prezidentiniai rinkimai Lietuvoje

VYTAUTAS VOLERTAS

Troškulys gyvenimo tvarkos

Šis vykis, 1997 m. prezidentiniai rinkimai Lietuvoje, pasižymėjo kietu rungtyniavimu ir atkreipė dėmesį užsienyje, lyg tos rungtyns būtų vykusi tarptautinėje arenoje.

Atrodytų, kad grįžimas Lietuvos nuotaikas prieš rinkimus turėtų papildyti tik margas vaizdus, kurio raibuliavimas ir šiandien vargina ne vien iš mūsų. Todėl paskaitykime kelias ištraukas iš laiško, rašyto vairo spektro autoriu.

Štai iš Palangos guodžiasi buvęs svarbus komunistų partijos narys, nerepresiniai vadovavęs rimtai staigai: „Niekada negalvojome, kad Lietuvoje gali būti tiek vagių, plėšikų, žmogžudžių. Tiesiog baisu, ir jį nemažai, o daug jais, bet gal tai pamažu ir praeis. Dabar pas mus didelis sujudimas, ruošiamės rinkti prezidentą, 7 kandidatai ruošiasi būti prezidentu. Per radiją, televiziją tik kalba, tik žada, tik aiškina, kokie jie geri, puikūs, beveik šventieji. Pažiūrėsim, ką žmonės pasirinks.“

Štai kalba bibliotekininkas: „Šiuo metu esame labai dideliame tampe prieš prezidento rinkimus. Gal jau žinote, kad pretendentai yra net 7, tarp jų du Amerikos lietuviai, tai Bobelis ir Adamkus. Kas link Bobelio, tai labai aišku, kokių orų jis kvpuoja, o Adamkus taip pat abejotino kvpavimo, neaiškų jo tikslas, nes šokinėja nuo vieno prie kito. Nors dauguma kaimo ir dalis miestiečių jį remia. Pusiausvyrą rinkiminei kampanijai, labai aktyviai reiškiasi ir paviršiai išplaukusių bolševikų drumzlės, kurios kaip manydamos šmeižia, niekina ir visas pamazgas pila ant vieno ištikimiausio Lietuvos patrioto. Su tampa laukiam gruodžio 21 d., kas bus išrinktas Lietuvos prezidentu.“

Rašo pensininkas mokytojas: „Dabar viską užgožė rinkimų tema. „Buvusieji“ neriasi iš kailio, piršdami savo „gražuolį jaunuolį“. Tas vargšelis net žodį „talentas“ taria pagal vertal „talantas“. Kiek jie išplaukė televizijoje! Ir šitas, ir Bobelis, ir Adamkus. Andriukai per „Panoramą“ rikiškais kairėnais „Lietuva kairė!“ Bet yra tik vienas tinkamiausias - Vytautas L.“

Gerai užderėjo šie metai ir javai, ir daržovės, o ypač soduose obuoliai.

Lžo šakos nuo j gausyb s. O kadangi per tiek met lietuvai iai atrpato dirbti, tai ir dabar didžiuliuose sod plotuose (valstybiniuose) pliki medžiai apkib gražiausiais obuoliais. Kadangi šal i dar nebuvo, tai tie kas nori važiuoja ir juos skina, nes viskas palikta šal iui. Taigi dabar ten važiuoja ir pilnus maišus gražiausi obuoli veža darbštesni varguoliai ar m lynanosiai. Ir taip užsidirba kas duonai, o kas „pilstukui“. ia tikras apsileidimas, kad Dievo dovana taip nevertinama. O paskui r kia: „Duokit dotacij , neišsiver iam“. Reiškia, jeigu vaisiai buvo pig s, tai j ir skinti neverta. O kad žiem reik s iš Lenkijos atsivežti, tai nieko, atsiveš, nors ir chemikalais purkšt . Toks jau sovietinis mentalitetas, gerokai užkr t s Lietuv visose srityse."

Šie priešrinkimiai pasisakymai rodo valdžioje nesan i ir partijose giliai ne klimpusi pilie i galvojim . B dingas yra r pestis gyvenimo kasdiena. Mažiau pabr žiamas vargas, daugiau ryškinama networka, ypa nusikalstamumas, apsileidimas. Kur skauda, apie tai ir kalbama. Žmon s, matyt, išmok pasir pinti rupios kasdienin s duonos, trokšta geresn s tvarkos. Joje, aišku, gal t pjautis storesn riek ir gal atsigaut vienas kitas nelaimingesnis, šiandien maišaty nesugeb s verstis. Tvarkos ir geresnio gyvenimo troškimas turb t l m apsisprendimus balsuojant. Lietuvoje dar neat jo laikas rimtai apie ateit svarstyti, dar vis slegia ši diena, labai sunki diena. Skaudu pripažinti, bet nauja tautin s mon dar nesusiformavo. Buvusi sunaikino okupacija. Ankstyvesn s s mon s vietoje band piršti primityvizm , kur truput pavalgoma ir tada negalvojama, nesvarstoma, nesistengiama. M s žmon s šiai filosofijai priešinosi, bet priešinosi pasyviai, taigi uždarai. Išsivyst nepasitik jimas bet kuo, sivyravo individualizmas, o su juo - egoizmas. Dar nesuprantama, kad žmogus yra socialus, jis priklauso nuo kit , kiti priklauso nuo jo, kad šio žmogaus valstyb yra sociali valstyb . Reikšdami jai neapykant , neapykant reiškiamo sau. Stokojant tautin s s mon s, kiekvienus rinkimus lemia egoistin savisauga, d mes sukaupusi šiandienoje. Gal tod l ir partij bei kandidat skai ius toks didelis. Individualistinis galvojimas nuomoni nederina, nes savas mintis be joki s lyg „pripaž sta" pa iomis geriausiomis.

Kandidatai ir balsai

Pirmasis ir jauniausias asmuo, anksti pareišk s nor kandidatuoti, buvo Vaidotas Žukas, katalikišk radijo program direktorius. Ieškodamas paramos, jis atvyko ir JAV, lydimas Seimo nario A. Patacko. V. Žukas, kilme dz kas, patraukli asmenyb ir d mesio vertas kalb tojas, didel s šeimos t vas, savo idealizmo perpintuose, bet realistiškuose pasisakymuose sudar labai ger sp d . Ta iau jis buvo be jokios politin s patirties, netur jo remian ios partijos ir, išsitar s katalik vardu, buvo pakaltintas skaldymu dešini j bals . Pajaut s ši opozicij

ir menkas galimybes laimėti, savo kandidatams. Tik žadėjome rimčiau pasireikšti ateityje. Bet gera š žmog kada nors vėl sutikti politini stadijon šviesose. Tai jau matome, kad politika Lietuvoje yra laikoma jau beveik pelninga sritimi, varžov daug ja, tad be ankstyv ir nuožmi treniruo i laim toj medaliai yra nepasiekiami.

Antrasis asmuo, ne veik s kli i , buvo dr. Liucija Baškauskaitė . Ši JAV piliet 1991.01.13 Vilniaus tragedijoje vykd nepaprast , savo pa ios pasirinkt , paskirt . Tai naujoje Lietuvos istorijoje prival s išlikti vardas, dar nesp tas traukti jokias medali metrikas. (Prisiminkime savanor P. Eimut , 1919.03.18 žuvus Kaune. Ar L. Baškauskaitė s darbas buvo menkesnis už karinio sargybinio?) Jai nebuvo leista kandidatuoti d l JAV pilietyb s. ia, atrodo, VRK ir Lietuvos teismai L. Baškauskaitei padar skriaud . Kažkaip sugeb ta išskirti - lyg atomo skaldyme - du dalykus: priesaik svetimai valstybei ir tos valstyb s pilietyb . Iš šios chemin s painiavos kai kurie JAV pilieiai (Vald Adamk skai iuojant) prezidentiniuose ir Seimo rinkimuose išsinarpliojo. O L. Baškauskaitė , vertindama JAV pas , strigo. Painiavos ploniausieji si leliai ir šiandien yra matomi tik patiems išmintingiausiems, nors L. Baškauskaitė s pagarba JAV pilietybei, kuri buvo duodama t kstan iams pab g li nuo komunistinio siaubo, yra suprantama. Šios pilietyb s atsisakymas be gyvybini priežas i yra tarsi paniekinimas krašto, davusio nelaim je prieglobst ir plaiausias galimybes sikurti didelei masei pab g li . Yra b tina, kad š Lietuvos teism suraizgyt mazg atnarpliot Lietuvos statymai. Kas yra priesaika be pilietyb s? Kokia yra priesaika su pilietybe? K reiškia JAV pilietyb ? Pavoj ?

Rinkimuose neteko kandidatuoti ir atkakliai besiveržusiam P. Pilveliui. Jis atstovavo maž nacionalistin grup , tik rinkim tikslu suburt . „Kandidatas kandidatus“ nesp jo iki nustatytos datos surinkti 20,000 r m j paraš , o ir tuose, kuriuos teik VRK, buvo jo asmenin ir Lietuvos valstybin orum žeidžian i taškeli .

Be ši trij asmen , dviej rimt ir vieno abejotinai rimto, kandidat tikrai pakako. 1997 m. gruodžio m n. 21 d. rink j balsus jie pasidalino sekan iai: Art ras Paulauskas - 45.35%; Valdas Adamkus - 27.89%; Vytautas Landsbergis - 15.85%; Vytenis Andriukaitis - 5.72%; Kazys Bobelis - 3.96%; Rolandas Pavilionis - 0.86%; Rimantas Smetona - 0.36%. Balsavo 71.5% balsuoti teis turin i pilie i . Tai yra aukštas nuošimtis, kai lyginame su ankstyvesniais Lietuvos rinkimais ir su apsn dusiu JAV pilietiškumu.

Kadangi nei vienas iš kandidat negavo virš 50% balsavusi j pasitik jimo, dviems kandidatams, daugiausia surinkusiems bals , reik jo dalyvauti antrose varžybose. Tai Art rui Paulauskui ir Valdui Adamkui. Antrasis rinkim ratas vyko 1998.01.04. Jame dalyvavo 73.78% turin i teis balsuoti. Laim jo Valdas Adamkus 0.62% persvara,

apie 14,000 bals .

Taigi nauju Lietuvos prezidentu tapo Valdas Adamkus, 1945 m. iš Lietuvos nuo komunizmo paspruk s aktyvus jaunuolis, o dabar jau gražaus amžiaus JAV pilietis. Amerikoje išgyveno arti 50 met , ia baig studijas, šiame krašte pasiek reikšming valdžios tarnyb . Kaip Lietuvos teismai išrišo Lietuvoje trej met išgyvenimo reikalavim , jo pilietyb s ir svetimam kraštui duotos priesaikos klausimus, o kod l buvo nustumta L. Baškauskait , n ra paprasta susigaudyti.

Prieš rinkimus ir po rinkim

Rinkimin ms kampanijoms išleista milijonai lit . Daugiausia l š surinko V. Landsbergio štabas. (Truput virš 2 mil.) Jo finansiniai r m jai yra suprantami: partija ir partijos tikslams pritiri , jo asmeniu, politine istorija, patirtimi, atkaklumu pasitik , bendrov s, komerciniai bankai, užsienio lietuviai. A. Paulauskas nedaug atsiliko nuo V. Landsbergio, sukaup tik tik žiupsneliu mažiau dviej milijon . Jam aukojo smulkios verslo mon s, pora stambi bendrovi ir vair s patamsininkai, kuri tarpe yra LDDP, nomenklat rininkai, praeities išsiilgusieji ir nežinomos, nepaž stamos moter l s (maskuot !), klojusios po dešimtis t kstan i lit . V. Adamkaus išlaidos siek 1.5 mil. lit . Tai Centro s jungos parama, kelios verslo mon s, privat s asmenys ir užsienio lietuviai. K. Bobelis gana kuklias išlaidas, truput virš pus s milijono, garbingai padeng pats su šeimos ir labai asmeniniai artim r m j pagalba. V. Andriukaitis surinko apie 120,000 lit . R. Pavilionis ir R. Smetona išsivert beveik be joki auk , tik gav 10,000 lit iš VRK.

Šie rinkimai buvo dom s kandidat gausa, niršuliais, kandidat r m jais ir j priešais. Septyni kandidatai mažam balsuotoj skai iui - šis tas. Kod l kandidatavo K. Bobelis, R. Smetona, R. Pavilionis, aiškiai nujaut b simus rezultatus, n ra lengva suprasti. Ypa intriguoja R. Pavilionis, ger akademin i min i žmogus, ta iau niekadoms nedalyvav s politikoje, netur j s prog išd styti savo paži ras, politikai svetimas. R. Smeton turb t st m neaiški orientacija, ko siekia, ko ieško. K. Bobelis nor jo labiau pap sti savo politin balion l .

R. Pavilionis, kaip ir V. Landsbergis, yra akademikai. „Liaudis" j nesupranta ir jais nepasitiki, „liaudis" ieško vis geresnio ir geresnio gyvenimo, kurio joks akademikas neužtikrins, nes pats nebus tikras. Be to, kiek šmeižt teko Landsbergiui pakelti - diktatorius, KGB agentas, laisvo žodžio eng jas, blogas liberalinei dešinei, blogas rausvai kairei...

Prieš metus man atrod , kad A. Brazausko ir V. Adamkaus tarp kandidat nebus, nes jie atsisakys kandidatuoti. A. Brazausko poži r atsp jau, o V. Adamkus ryžosi nuo didelio vargo neb gti. Jei skatino gražiausias troškimas pad ti Lietuvai, tai, Dieve, ir jam pad k! A. Andriukai io niekas nepaneigia. Sibiro tremties žmogus, reprezentuoj s

rint socialdemokrat partij , protingas, energingas.

Apie laimėjusius ir pralaimėjusius yra įvairi nuomoni . Štai ištrauk l iš „Valstie i laikraš io" (1998.01.20): „...Seimo rinkimus pralaimėjusios kairiosios LDDP, Moter , Valstie i ir kio partijos bei dešinieji liberalai, mosuodami tarsi raudona v liava A. Paulausko plakatais (mesdami milžiniškas l šas ir nereg t agitacij), buvo pakil ž tbtin m š už paskutin LDDP valdžios citadel - Prezident r . Vieniems tai buvo paskutin viltis pril sti prie valdžios lovio, kitiems - galimyb pasinaudojant valdžia dar padidinti savo turtus. Ne veltui dar rinkimams nesibaigus, anot A. Medalinsko, LDDP bedarbiai bei liberalai jau m pjautis d l k dži Prezident roje. Visai tik tina, kad A. Paulauskas, nors ir pralaim j s rinkimus, bet sugeb j s prikelti snaudžiant (...) kair j elektorat , greitai taps naujuoju LDDP lyderiu."

Nestigo ir grasinim . Nuostabu, kad juos reišk ir filosofo vardus nešiojantys asmenys, kaip A. Juozaitis: „Lietuvos prezidentu negali b ti at j nas. Pra jusiuose rinkimuose mes jau tur jome ateiv kandidat . Prisimename, kaip li dni jam baig si šis ketinimas". („Lietuvos rytas", 1997.12.27, nr. 302) Koks beviltiškas tariamo inteligento kv ptel jimas... O kiti A. Paulausko r m jai diskotekose lauk vijo „jankius, at j nus, ateivius, ir net buožes, kuriems vieta Sibire". Tai tas pats Juozai io stilius...

V. Adamkaus laim jim l m balsuotojai Žemaitijoje, Kauno apylink se, Panev žyje, Utenoje. Paulauskas ved Ryt Lietuvos pakraš iuose ir ten, kur daugiau svetimtau i . Kod l šie kit tautybi Lietuvos pilie iai labiau pasitiki linkstan iais Maskv , ilgai nesuprasime. Ir praetyje buvo panašiai: retas svetimtautis už Lietuv atidav rint auk .

O kas dabar?

Po kiekvieno s myšio - po audros, po vestuvi , po jomarko ir po smagi rinkim - ramiai apsižvalgome ir pagalvojame: o kas dabar?..

Vis d lto šie rinkimai sub r kai kuri partij galvojan ius žmones dideliu sprendimui, kad Lietuvos valstyb pagaliau reikia pilnai kreipti

Vakarus. Medžiaginio skurdo ir dvasinio nuopuolio jau užteko. Net ir kampanij stiliai buvo du: garsus, r ksnus, nepribrend liškas, kar iaminis - A. Paulausko; apyramis, siekius ir pažad lius aiškiau nusakantis - vis kit kandidat , kuriuos per t vis triukšm gal jome išgirsti. Rinkimai paryškino anks iau mažai jaust , bet griežt linij . Vienoje jos pus je spie iasi netolimos praeties rausvi Rytai. (Tai ne Rusija turima galvoje, bet homo sovieticus maišalynin kult ra.) Antroje pus je glaudžiasi s moningi dešinesnieji ir nusigandusieji, triukšming „rytie i " bauginti. Pas pirmuosius beveik visi d vi vienod uniform . Antrieji yra vairesni ir savo tarpe mažiau susiprant . Skai iumi abi

pus s beveik lygios, nors antrieji prezidento rinkimus šiaip taip laim jo.

Ar šis laim jimas t sis? Ar nomenklat ros viešpatavimas jau baig si? Ar jos pralaim jimas nebus jai naujos energijos versm ? Ar pats Paulauskas br s, politiškai augs ir nusikratys paaugliškumo? Ar jis ir toliau pritaro savo dvynuko A. Juozai io „didžiosios klaidos“ filosofijai?

Antroji pus taip pat n ra tobula. Kiek ji mok s savo tarpe derinti siekius? Kaip dažnai plausis rankas, kad jos visada b t švarios? Kiek ir kaip dirbs? Ar valdys, ar tarnaus? Ar atsakomingas pareigas ir toliau skirs nesp jusius subr sti?

Nei asmuo, nei grup , nei partija su melu, suk iavimu, aki d mimu viešame gyvenime neturi rasti vietos. Garbingumas n ra politin tuštyb , bet neišvengiamas b tinumas. Štai ko reikia, kad laim jimas t st si - antroje pus je sitvirtinusio teisingumo. Be rimto poži rio valdži , be susidrausminimo ir pareigingumo laim jimai virsta mirażais.

Kokiais stebuklais Lietuvoje sušvyt s naujasis prezidentas Valdas Adamkus? Iš viso - ar galimi stebuklai?

Vienas j yra galimas. Tai pa io prezidento poži ris savo pareigas - nauda valstybei, bet ne kuriai nors grupei. A. Brazauskas, gražiai lavirav s, vis nety ia nulaviruodavo vien šon , vis pavirsdavo ir pavirsdavo nomenklat rinink kryptimi. Tod l taip nežmoniškai gal jo karaliauti Šleževius; tod l tiek daug bank griuvo dugnu aukštyn, paliedami žmoni pinigais; tod l tiek daug pridygo „pili " su jose staigmen gimdytais, pl šraus suktumo pagimdytais turtuoliais. Žinoma, gal A. Brazausko praeitis jam neleido kitaip elgtis, gal jam iš viso netiko prisiimti prezidento pareig , j pavertusi abejotinu asmeniu. Prez. Valdas Adamkus panaši valstybini juok netoleruos. Tai bus jo pirmas stebuklas.

Ar jis išnaikins korupcij , kyšininkavim , biurokratizm ? Gal kiek apslopins, jei su juo bendradarbiaus vyriausyb ir Seimas. Ar pager s gyventoj ekonomin b kl ? šiek tiek, jei valdininkija seks prezidento pavyzdžiu, uoliau ir s žiningiau dirbs, paskvernius nesiglemš svetimo turto. Ne stebuklai Lietuvon atkvies švari pažang . Ta iau šis prezidentas švarios pažangos ieškos ir patamsiuose deryb neves nei su draugais, nei su priešais.

Jei nekils kokios nors katastrofos, ateinantieji penkeri metai Lietuv pakyl s aukštyn

VERTYBĖS

Šiuolaikinė lietuvių kultūra

LILIANA ASTRA

Dr. Liliana Astra-Astrauskaitė dirba Lietuvos filosofijos ir sociologijos institute kaip vyr. mokslininkė bendradarbiu. Šiuo metu ji tyrinėja kultūrinius socialinius ypatybes. Su jos leidimu perspausdiname šiek tiek sutrumpintą jos straipsnį, neseniai spausdintą „Lietuvos mokslo“ žurnale.

Tradiciniai lietuvių vertybiniai stinumas ir perimamumas, perteikiant naujoms kartoms unikali tautinį pasaulį, žmogiškumo patirtį ir kartu galimybes patiems praturtinti tradiciją, yra svarbiausios šiuolaikinės lietuvių kultūros gyvybingumo žymės.

Tačiau verta pabrėžti, kad istorinis dvasinio paveldo išsaugojimas ir perteikimas yra labai lengvai pažeidžiamas procesas. Negailestingi karai, okupacijos, nepalankios ir net priešiški vairi geopolitiniai sąlygos poveikiai dažnai siskverbia ir ardo, naikina tikstantmeiais kauptus vertybinius klodus, iškreipia žmonių socialinius.

Sovietmetis buvo ideali iliustracija globalaus epochos masto užmojo, kuriuo buvo skleidžiamas specifinis, politinis ir socialinis, susvetimėjimas, sustingdantis kultūros vyksmą, vertę, jį susmulkinti, nusilpti, prisitaikyti prie agresyvios prievartinės sistemos reikalavimų. (...)

XX amžiaus viduryje pačiu skaudžiausiu pokario laiku svetima karinė jėga, pasitelkusi žiauri masinę deportaciją, rezistencijos naikinimą, kolchozų steigimą ir kitokias prievartos formas, apvertė aukštyn kojom susiklosčius Lietuvos pilietinį ir kultūrinį gyvenimą. Staiga bauginta ir nušiuvusi visuomenė buvo sprausa menku uždarbiu paženklinti ir tik sovietmeiui būdingą sustabarėjusi socialinė luominė struktūra, išoriškai apipinti ideologiniais ir represiniais institucijomis.

Stigios ir galingi naujos sovietinės sistemos poveikiai labai susiaurino, prislopino tradicinius šeimos, bendruomenės ryšius, privertė žmones paklusti. (...)

...

Pusšimtmečio sovietinės prievartos padariniai ryškūs visose lietuvių dvasinėse kultūros tyrimų srityse, todėl ir lietuvių vertybės,

pasaul jautos bei tautin s savimon s tyrimai teb ra pradinio pažinimo stadijoje. B tinyb pažinti ir visomis išgal mis pildyti šias spragas tapo vienu iš svarbiausi motyv rengiant ilgalaik lietuvi tautin s savimon s tyrimo program . (...)

Jau pirminiai tyrimo duomenys akivaizdžiai atskleid , kad kiekvienos žmoni kartos s mon je ryškiai sir žia svarbiausi socialini politini vyki p dsakai ir gyja savitus bei nepakartojamus bruožus, pasireiškian ius tam tikra m stymo, vertybi ir poelgi vienove.

Ypa svarb s dvasinei žmoni kartos raidai yra jaunyst s laikotarpio vykiai, dažnai lemiantys išskirtinius visos kartos bruožus. Generacijos brendimo procesas t siasi kelet met ir jame galima išskirti specifin 20-25 met amžiaus tarpsn , sutampant su individualia kiekvieno žmogaus asmenyb s brandos pradžia, besiformuojant savarankiškiems vairi socialini , politini , kult rini vyki vertinimams ir sprendimams.

Ta iau individuali žmogišk j vertybi raiška yra labai glaudžiai susijusi su bendrine visuotinai reikšming vertybi visuma, kuri vadiname kult rine skirting socialini grupi ir žmoni kart s mone.

Žmoni vertyb s dažniausiai yra apib dinamos kaip visuotinai suvoktos kult rin s reikšm s, tvirtintos j socialin je veikloje ir elgesio normose. Šiuo poži riu vertybi neigim galima pavadinti antivertybe, kuri taip pat yra savotiška gilumin reikšmin nuostata, l musi statistiškai didel s lietuvi jaunimo dalies suvokimo, m stymo ir elgesio ypatumus.

Ypa ryškios jos tapo semantin je jaunosios kartos vertybin s s mon s strukt roje, apib dinant tokius tradiciškai neigiamus socialinius reiškinius kaip skyrybos, nesantuokiniai ryšiai, abortai ar savižudyb s. Statistiškai taip pat labai didel šiuolaikinio lietuvi jaunimo dalis šioms antivertyb ms suteik pozityv turin .

Antivertyb s, plintan ios statistiškai reikšmingu mastu - tai jau naujas reiškiny s dvasin je lietuvi kult roje, nes ir tradicin je paprotin je, ir rašytin je teis je, moral je ir bendruomeninio elgesio normose dorov s, šeimos išsaugojimo, paramos ir pagalbos artimui vertyb s buvo gijusios šimtmeiais nepakitus atramin status . Ir atvirks iai, deformuoto socialinio elgesio apraiškos - prostitucija, nesantuokiniai ryšiai, savižudyb s, abortai - silpninan ios ir ardan ios ilgaamž s etnin s bendruomen s pamatus, gydavo visuotin griežtai neigiam prasm . (...)

Visos šiandienin s vyresn s lietuvi kartos, gimusios antrojo ir tre iojo dešimtme io pradžioje, augo ir mok si laisvoje, nepriklausomoje valstyb je. Ta iau j vaikai ir proan kai, gim ir aug jau aštuntojo dešimtme io pradžioje, brendo dviej globali epoch sand roje: „brežnevizmo" apog juje, arba piktyvišku politin s prievartos, socialinio

kult rinio prisitaik liškumo laikotarpiu, ir istoriškai neilgu, ta iau temptu nacionalin s valstyb s atk rimo metu.

Šiuo metu vyriausios proseni , seneli kartos jau pamažu ir nenumaldomai žengia Amžinyb , o j milžinišk pastang d ka kitados buv s vientisas svarbiausi lietuvi kult rini vertybi audinys m skaidytis. Palyginus skirting lietuvi kart vertybes ir j poky ius, akivaizdu, kad šiandienin jaunimo vertybi sistema yra tempta ir tuo pavojinga, nes nei t v , nei seneli , nei proseni kart vertybin je s mon je n ra tokio didelio atotr kio tarp fundamentini vertybi ir tokio didelio j supriešinimo. Nacionalinio jausmo ir savimon s nykimas - tai giluminiai vertybin s s mon s poky iai, už kuri visuomet slypi susvetim jusio žmoni elgesio tendencijos.

...

Vertyb s kuriamos t kstantmetiniuose žmoni istorinio kult rinio bendrumo kloduose, kuriuos giliai auga esmin s žmogiškosios b ties tiesos, teigian ios dorovin , g r , grož , meil darbui, šeimai, giminei, tautai. Tradicini vertybi sistemos kuria vidin kiekvienos etnin s kult ros pamat , ir kuo jos universalesn s, tuo ryškesn j gyvenimiškoji žmoni sluoksni ir grupi integravimo paskirtis. Etnin s vertyb s tarsi sutelkia dvasin gr žtamojo ryšio energij , susiejant i atskiro žmogaus s mon su ilgaamže kult rin s k rybos tradicija.

Žmogiškosios s mon s forma, kuri neinterpretuoja savosios istorin s atminties, vertybi ir netgi pašalina save iš šio kult rinio konteksto, tampa užkult rin , barbariška.

Silpna istorin atmintis ir etnin s mon neskatina nei atskiro žmogaus, nei bendruomen s dvasin s raidos augimo. Skurdžios tautin s s mon s s voka kaip tik implikuoja tai, kad individas nepaj gia pilnavertiškai dalyvauti kult ros pl tot s procese ir šia prasme dvasin jo b ties transcendencija kei iama agresyvia egzistencija, kult riniu susvetim jimu ir kartu didesniais ar mažesniais moraliniais nuopuoliais.

Loginis skirting generacij vertybi visumos apdorojimas padeda aiškiau suvokti ir vardyti lietuvi kult rinio vertybi perimamumo svarb . Palyginus skirting kart - vaik , t v , seneli , proseni - vertybi strukt ras, aišk ja kult rinio susvetim jimo apraiškos, paženklintos vertybi priešyb mis, kurios ir l m nemažos lietuvi jaunimo dalies skurdaus, sumaterial jusio elgesio formas (...)

Tradiciniai tap transcendentini vertybi poreikiai žymi brandži dvasin kult r , kurioje žmogus yra pats svarbiausias jos faktas. Ir ne tik ta prasme, kad žmogus yra kult ros ir vertybi k r jas, bet ir tuo, kad jis pats yra didžiausia vertyb . Žmoniškumas kaip esmin lietuvi kult ros savyb istorijos vyksme tapo vidin s atsparos ir jos kult rinio gyvybingumo j ga. Šiuo poži riu teisus J. Girnius, teig s, kad lietuvi tauta, nepaisydama ilgalaik s istorin s vergijos, „... išlaik vidin savo

dvasios šviesum , kur teikia lietuvio charakterin aug s žmoniškumas, šio vidinio šviesumo gaivinami ir prad jo m s t vai (...) kov už savo tautos dvasin gyvyb "*".

Tradicija iš esm s yra t stinumas ir istoriniame laike perimt , išgyvent vertybi , papro i , moralini nuostat , tik jim perdavimas. Jei žmogiškiosios s mon s veiklumas šioje kult rin je tradicijoje yra per menkas ar dirbtinai susiaurintas - tada tokia s mon s forma tampa susvetim jusi, kaip tai ir atsitiko nemažos lietuvi jaunimo dalies s monei, paženklintai vertybi priešyb mis su antiženklais, lemianiais ir j gyvenimišk j elges . Dvasiškai turtingos kult ros vertybi raiškos pakeitimas siauraprote vienadien s materialin s naudos samprata iš esm s žymi tamp , atsiradusi skylant tradiciniam lietuviškajam mentalitetui, šio reiškinio padarinys - prieštaringos ir netgi konfliktin s jaunimo generacijos vertyb s, tr kin jantis vertybi perimamumo ryšys tarp kart , silpninantis giliausi ir vertingiausi tautin s s mon s klod - dvasin kult rin tapatum . Suirus bendražmogišk j vertybi pilnatvei, žmoni s mon apvaldo vien vartotojiški, piniginiai - merkantiliniai ryšiai.

Ši svetima nuskurdint vertybi raiškos erdv , suk lusi vidin generacijos konflikt ir privertusi nemaž lietuvi jaunimo dal psichologiškai ir morališkai nusiteikti vien pragmatiniams tikslams, yra giminiška buvusiai ilgametei sovietinei ideologijai, konstravusiai pilko, beveidžio ir, svarbiausia, paklusnaus individo vaizd . (...)

* Girnius, J. (1947) Lietuviškojo charakterio problema. Bostonas.

Dr. Juoz Kazick ,
atšventus savo 80-ties met sukakt ,
nuoširdžiai sveikina „ Laisv " žurnalas
ir jo skaitytojai

JO GARB NETUR T IŠBL STI

ŽIVIL MAKUSKIEN

- Mielas Algirdai, siun iu Tau savo nuotrauk , kad Tu niekad nepamirštum mano padaryt darb d l J s Dz k krašto, - toki dedikacij Sein krašto lietuviui Algirdui Nevuliui užraš Vilniaus krašto lietuvis, Štuthofo koncentracijos lagerio kalinys, Kazys Rak nas. Likimas j atved S duvos krašt , su kuriuo nebeatskiriamai susijo visas jo gyvenimas Lenkijoje. Sein -Punsko krašto lietuviams, kurie Rak n pažino kaip Kaz Markausk ir nepiktai pravardžiao j Mostele (gal d l jo polinkio gydyti žmones tepalais), jis yra pirmiausia kovotojas d l lietuvi teisi Sein , Smal n bei Punsko bažnyiose.

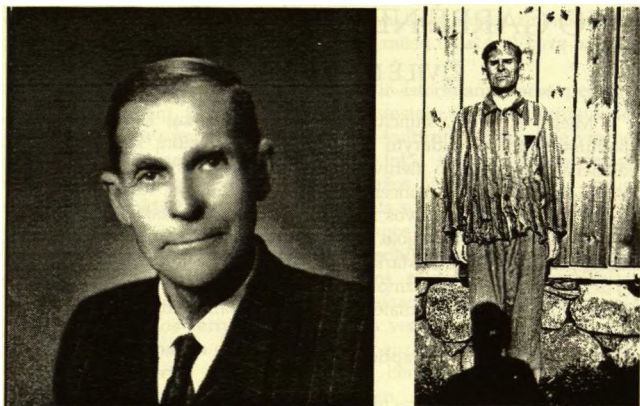
Paslaptinga m lyna valiza

Prisimenu, vaikyst je pas t vus kartais užsukdavo keistokas žmogus - aukštas ir tiesus, nors jau nebejaunas, nepaprastai švarus ir senamadiškai elegantiškas, asketiškos išvaizdos, truput šlubuojantis, keistos laikysenos, kurioje, nežinau, ko buvo daugiau : išdidumo ar konspiracijos. Mostel - taip j visi nepiktai pravardžiao - nesiskyr su tamsiai m lina nemaža valiz le. Mums, vaikams, tuomet labiau r p jo ta paslaptinga valiza, nei jos savininkas. Nors t vai griežtai draud peržengti sve io kambario slenkst , vien kart abi su sesute, nutaikiusios ger prog , užm t me ak t valiz l . Ir baisiai nustebome, kai atidariusios pamat me ant dugno tik žali obuol , kaklaraišť ir du baltus vokus.

Pra jus trisdešim iai su kaupu met , v l pama iau t valiz , tik jau sunaikint , apiplyšusi . J atidaryti leido man Kazio Rak no testamento vykdytojas Algirdas Nevulis. M lynoje valizoje buvo keliasdešimt s siuvini , laikraš i iškarpos, laiškai, s skaitos. Tai ir viskas. Visas užgyventas Štuthofo kalinio turτας. Tik tiek.

Nr. 21311

Niekas turb t šiandien negali pasakyti, kaip ir kada Kazys Rak nas, prisistat s kaip Kazimieras Markauskas, pateko Sein krašt . Žmon s, kurie j prisimena, mano, kad negal j s gr žti rus okupuot Lietuv , pasirinko gyventi netoli savo, nors ir pavergtos T vyn s, Sein krašte. Kit vertus, Štuthofe Rak nas buvo susipažin s su keliais Sein krašto lenkais, kurie jam, matyt , patar , kaip iš tolimo Paj rio patekti nuošal kampil prie pat sienos su Lietuva. Pati kelion nebuvo lengva ir saugi. Kai Raudonoji armija už m Štuthofo stovykl , Rak nas, k tik

Kazimieras Markauskas (1987 m.) ir kalnys Stutthofu lageryje (1945 m.).

išvengs mirties nuo vokiečių, buvo sulaikytas raudonarmiečių. Sulaikyti keist keliauninkai ir padarė kratymą, jie aptiko kažkokį žemėlapią ir Raknėn apkaltino "šnipinėjimu". Laimei, enkavedistų tarpe Raknas pastebėjo savo pažįstamą rusų einiką, taip pat sūnų lageryje.

- Jis, pamatęs mane lagerio kalinių rūbais, puolė prieš mane ir pabėgė į savo sūnų, pasakydamas: "Tai tik tu, mielas Markauskai, išgelbėjai mane nuo bado ir mirties" - savo prisiminimuose rašo Raknas.

Tuomet, matyt, pirmą kartą Raknui buvo atlygintas jo jautrumas ir pagalba kitiems, apie kurią taip rašė kitas štuthofietis Aleksandras Kantvilas: "...lietuviams atėdavo mėsą barakų per pietus pertraukę."

Jis gaudavo mėsą nesuvalgytos sriubos dalį, dažnai po riekę duonos... Visa tai buvo Kazio Rakno dominija. Jis nustatydavo tvarką, kas ir kada gali ateiti, nestoviniuoti, nesigristi, kad nesukeltų esesininkų tarimo... Esu tikras, kad jis išgelbėjo dešimtis, o gal ir šimtus savo tautiečių." (Lietuvos aidas, 1995.08.19). Pasirodo, kad Raknas ne tik tautiečius, bet ir okupantų atstovus nuo bado mirties lageryje gelbėjo.

Prisiminimų nuotrupos

Vincas Maksimavičius iš Rakelijos kaimo, netoli Seinų, Raknėn susitiko Vilniuje 1941 metais. Maksimavičius šeima, kaip ir tikėtinai kitą Suvalkų krašto lietuvių, Ribbentropo-Molotovo susitarimu buvo iškeldinta, o tiksliau sakant, ištremta rusų okupuotą Lietuvą.

"Prisimenu, Vilniuje man s nenor jo priimti mokykl, nes turb t per prastai mok jau lietuviškai" - pasakoja šešiasdešimties met amži jau perženg s Vincas: "Mes okupuotame Suvalk krašte juk netur jome lietuvišk mokykl ir gimtosios kalbos pramokome tik pas daraktorius ar namuose. Ir tuomet iš kažkur atsirado tas Mostel ir liep direktoriui mane priimti mokykl". Vincas Maksimavi ius dar prisimena, kaip Rak nas steng si materialiai pad ti ištremtiems iš S duvos lietuviams. Jurgis Senda iš Budzisko kaimo, anks iau gyven s Navininkuose, d l amžiaus ir ligos nepaj gia prisiminti vis ger savo draugo darb, bet žino viena: Kazys labai myl jo Lietuv ir lietuvius. Gal kiek mažiau myl jo dvasiškius, ypatingai lenkus, ir tod l dr siai priešinosi lietuvi teisi pažeidimams Lenkijos katalik bažnyiose. "Jis buvo gal laisvamanis, bet nebuvo komunistas" - pasakoja Jurgis Senda ir prašo b tinai pridurti, kad kasdien pasimeldži s už a.a. Kazio v l.

Anel Maksimavi ien iš Oškini kaimo tur jo didel sod, daug vaismedži. Prisimena, kaip Markauskas dažnai išsikasdavo jaun vaismedži, uogienoj ir nešdavo juos neturtingoms daugiavaik ms lietuvi šeimoms.

T vyn s ilgesys

Vartau pageltusius mokyklinius s siuvinius, užrašytus Kazio Rak no ranka: Vižainio parapijos lietuviai, Punsko parapijos lietuviai, Sein parapijos lietuviai... Vartau padrikus lapelius, kuriuose Rak nas užrašydavo kažkur išgirstas, matyt, jam labai reikšmingas informacijas: "Seinai, 1976 m. buvo atvyk s iš Vilniaus dr. Kubilius, Vilniaus universiteto rektorius (...)(...) 1976 m. Seinus buvo atvyk s iš Australijos Antanas Laukaitis, kil s iš Leipalingio, o jo d d prieš II pasaulin kar buvo prelatu Seinuose...(...) 1980 spalio 15 d. Vladas Šakalys pab go iš Lietuvos per Suomij Švedij (...)(...) Nijol Sad nait ir Liudas Simutis abu s di Gulago archipelage. L. Simutis serga kaul paralyžium..." Šios užraš nuotrupos leidžia manyti, kad Kaziui Rak nui nepaprastai buvo svarbu visa tai, kas vyksta ne tik Sein krašte, bet ir soviet okupuotoje Lietuvoje. Nuo laiko ir gal nuo dažno skaitymo nublukusi popieriaus skiautel, iškirpta iš "Gimtojo krašto", kurioje išrašyti sovietams parsidavusio lietuviio žodžiai nuo t vyn s atskirtam kitam lietuviui vistiek tur jo atrodyti graž s ir jautr s: "Mano t višk - m lynas Nemuno vingis, gintariniai krantai ir sena Palanga..."

Kovotojas d l lietuvi teisi

Jau 1946 metais Kazys Rak nas, dar neapšil s naujoje vietoje, prad jo kovoti prieš "baisi neteisyb" - lietuvišk pamald

Sein bazilikoje lietuviai protesto ženklan gieda lietuviškas giesmes.

panaikinim Sein bazilikoje. Jis paraš dešimtis, o gal net šimtus rašt bei skund . Jie buvo siun iami tiems, nuo kuri sprendimo priklaus tos neteisyb s atitaisymas, pradedant Lomžos vyskupais, Lenkijos Katalik Bažny ios hierarchija ir baigiant Šventuoju T vu. Laiškais Rak nas užpyl ir Lenkijos pasaulietin valdži bei varias tarptautines organizacijas

Viename iš pirm j rašt kardinolui Augustui Hlondui jis raš : " Nuo neatmenam laik iki 1946 met šio krašto bažny iose buvo laikomos mišios tiek lietuvi , tiek lenk kalbomis. 1946 m. geguž s 2 dien numir Sein parapijos klebonas kun. Astasievi . Po jo mirties klebonu tapo kun. Andžej Zlotkowski, kuris prad jo antilietuvišk šovininistin propagand Sein bažny ioje."

Kiek Kazio Rak no laiškai ir skundai pad jo Sein lietuviams išsikovoti jiems priklausan ias teises - sunku atsakyti. Bet n ra abejon s, kad jie buvo rakštimi ne tik lenk , bet ir kai kuriems lietuvi dvasiškiams, akiai tikintiems Lomžos vyskupo užtikrinimais, kad, es , Seinuose tvark ardo komunistai ir ateistai. Skundus d l lietuvišk pamald Sein bazilikoje panaikinimo visuomet pirmasis pasirašydavo Kazys Rak nas, o po to sek keliolika, kartais keli šimtai vietos lietuvi paraš .

Mokykliniame s siuvinyje Rak nas ved savotišk dienorašt , pavadint "Sein parapijos lietuvi byla". Joje ,pavyzdžiui, rašoma, kad

Kazimiero Markausko - Rak no kapas Sein kapin se. (Nuotr. Ž.Makauskien st

"... 1969 metais mir Lomžos vyskupas eslav Falkovski. Po jo mirties 1970 metais buvo paskirtas vyskupas Mikolaj Sasinovski...Sein parapijos lietuviai teik vyskupui Sasinovskiui prašym , bet vyskupas, su didele ironija pažvelg s kaimo suvargusius nuo sunkaus darbo žmones, atsak : ' Prašom nusipirkti "stodola" (lietuviškai - kluon , aut.) ir pasistatyti sau bažny i '. Tokiu vyskupo atsakymu Sein parapijos lietuviai nepaprastai pasipiktino".

Apie vien savo darb , kuris buvo aprašytas ir Broniaus Kviklio "Lietuvos Bažny i " leidinyje (II t. Vilkaviškio vyskupija), pats Rak nas taip rašo: " 1975 m. rugs jo 7 dien , kai Seinuose vyko Marijos paveikslo kar navimas, buvau pareng s transparent su užrašu lotyn kalba: Nos Lituani oramus clericos Ecclesiae Poloniae ut Missa lingua Lituana in Ecclesia Parochiali Seinensi perimitatur. Tas pats tekstas buvo parašytas ir ant vizitini korteli ir išdalintas sve iams - vyskupams, kunigams, vienuoliams.... Po kurio laiko atvažiavo kardinolas Stefan Vyšynski su Kongo vyskupu. Jis dirstel jo t v liav ir perskait s staiga atsis do pasiremdamas rank pasmakraje. Tai tada m s žmon s su ta v liava pri jo ar iau trib nos ir laik j iškl . Ant trib nos s d jo iš užsienio atvyk vyskupai ir kunigai, ir t v liav ži r jo".

Rak nas ne tik raš skundus, bet - iki kol nebuvo ištremtas iš Sein -Punsko krašto - kiekvien sekmadien kartu su vietos lietuviais, pasibaigus lenkiškomis pamaldoms, protesto ženklan giedojo bažny ioje

lietuviškas religines giesmes. Užrašus, skirtus lietuvi kovai dėl teisi-
bažnyioje, Rak nas baigia taip: "1983 met rugsjo 9 dien Seinuose
buvo užbaigti lietuviški giedojimai. O 1983 met spalio 16 dien Sein-
parapijos bažnyioje gr žinta lietuviškos pamaldos. Dalyvavau ir aš 14
valand".

Tremtyje

Mažai kas žinojo apie Kaz Markausk daugiau, nei jis pats leido
apie save žinoti. Tik keli patikimi žmonės žinojo, kad jis buvo Štuthof-
kalinys, o nauji Kazio pažįstami Sein-Punsko krašte nežinojo net jo
tikros pavardės. Tačiau visi dėl to apie Rak ne veikl dėl lietuvi teisi-
labai greit sužinojo komunistinė Lenkijos valdžia, kuriai užkliuvo dr s s
jo laišakai ir skundai. Be to, Rak nas palaik ryšius ir su JAV lietuvi
emigrantais. Per jį plauk Amerikos lietuvi parama Suvalk krašto
lietuviams. Tai irgi, suprantama, nepatiko komunistinei valdžiai. Prieš
Rak n buvo imtasi vairi provokacij. Viena iš jų - tai bandymai
apjuodinti jį pa lietuvi akyse. Baltstog je leidžiamame Lenkijos
darbinink partijos laikraštyje "Gazeta Bialostocka" pasirod šmeižikiški
straipsniai, neva Rak nas es s imperialist tarnas ir pasisavin s
gaunam labdar. Ši provokacij buvo m ginama traukti ir vietas
lietuvius. Su li desiu reikia pripažinti, kad atsirado vienas lietuvis, kuris
savo vardu sutiko paremti š kaltinim. Apie lenk komunistini
tarnyb provokacijas yra išlikusi dokument.

Algirdo Nevulio pasakojimu, "Lenk saugumas Rak n buvo
su m s. Kal jime jis buvo labai sumuštas. Prisimenu, v liau buvo at j s
pas mano t vus ir rod sukaptus s dmenis. Pasakojo, kad saugumie iai
jam d r adatas po nagais ir kankino kitokiais b dais. Po ši kankinim
Rak nas neišgijo ir visam gyvenimui liko šlubas".

Pagaliau lenk saugumas nutar su juo susidoroti kitokiu b du.
Partijos inspiruota, Baltstog s vaivadijos valdžia ištr m j tolim Š itno
miestel, Olštino vaivadijoje. Rak nui buvo uždrausta ne tik gr žti
gyventi, bet net ir lankytis Sein - Punsko krašte. Tačiau ir iš ten jis gyvai
dom josi ir aktyviai jung si Sein lietuvi kov dėl pamald gr žinimo
Sein bazilikoje. Iš Š itno 1979 metais jis raš : "Mes, lietuviai, rašysime
skundus Jungtini Taut Organizacij, kad visas pasaulis sužinot apie
Lenkijos dvasiški darom skriaud lietuvi tautai. Rašysime taip pat
JAV prezidentui ir tt..."

Kad amžiams man žaliuot lietuviškos r tos...

Š itne Rak n lank ne tik Algirdas Nevulis, bet ir kiti Sein krašto
lietuviai, tarp jų ir tie, kuri šeimas jis r m materialiai, dalindamasis iš

Vokietijos gaunama buvusiems Štuthofio kaliniams priklausančia pašalpa. Su vietos lenkais Raknas buvo labai atsargus, nedraugavo, nesibiūliavo, palaikė tik formalius ryšius. Nepasitikėjo ir lietuviais, kurie ieškojo Lenkijoje likusių Štuthofio kalinių. Iki pat mirties neatskleidė savo tikrą pavardę net ir artimiausiems žmonėms.

Kazys Raknas-Markauskas mirė 1993 metų vasario 2 dieną. Savo paskutinę valios vykdymą pavedė Algirdui Nevuliui:

"(...) Po mano mirties Algirdas Nevulis (...) privalo mano kūną palaidoti amžiną poilsio vietą Lietuvos žemėje, Seinų parapijos kapinėse. Mano karstas privalo būti perjuostas tautine vliava. (...) Visos apėigos mano kūno laidojimo metu turi būti lietuviškos. Prašau lenkams kunigams neduoti už mano vliavą mišią. Tie pinigai turi būti atiduoti neturtingiems lietuviams. Ant mano kapo privalo būti užrašas: čia ilsisi buvęs Štuthofio lagerio vokiečių kankinys Raknas-Markauskas Kazimieras, gimęs 1900 m. rugpjūčio 18 d. Širdingai aš prašau Nevulius, kad ant mano kapo iššon būtų pasodintos lietuviškos rožės, kad jos man amžiams žaliuot (...)"

Taip Vilniaus krašto lietuvis Kazys Raknas-Markauskas amžiną poilsio vietą surado Seinų kapinėse, po senais beržais, senoje lietuvių žemėje...

(Varšuva, Lenkija)

DVI VERTINGOS KNYGOS

Norime „laisvą“ skaitytojams priminti, kad per „laisvą“ fondą dar galima gauti šias dvi neseniai išleistą knygas:

- Vytauto S. Vardžio ir Juditos B. Sedaitytės „UTHUANIA: THE REBEL NATION“, išleista 1997 m. Westview Press leidyklos Boulder, Colorado.

Knyga 242 pusl., joje angliškai pateikiami ir interpretuojami dar nesenos istorijos vykiai, atvedę Lietuvą į nepriklausomą gyvenimą. Apie šią knygą buvo plačiau rašyta „laisvą“ žurnalo 125 nr. Knygos kaina užsisakant per „laisvą“ fondą —tik 15 dol.

- Juozo Kojelio „15 NAKTIES TARYBŲ“, išleista „Garso“ leidyklos Kaune 1996 metų pabaigoje. Plačiau apimties, 504 pusl., knygoje sutelkta keli šimtai autoriaus publicistinių ir analitinių straipsnių, nagrinjančių visuomenines ir politines temas. Knygos kaina—12 dol.

Knygas galima užsisakyti kreipiantis šiuo adresu: „laisvą“ fondas, c/o Alfonsas Pargauskas, 8908 Butterfield Lane, Orland Park, IL 60462. Išrašykite čekį „laisvą“ fondo“ vardu. Persiuntimo išlaidoms pridėkite dar bent 2 dol.

Prie paminklinio akmens Birutės štabo vietoje 1993 m. Dešinį - šio pasakojimo autor A. Vitkauskienė su savo sūnumi ir broliu.

ANGELO SPARNAI

Skiriu savo broliui Vytautui Mikalauskui -
partizanui "Arui" atminti -
Anel Vitkauskienė

Dažnai sugrįžtu savo vaikystei. Tiesiog, apsodintą liepalį, išpuoštą giliais takais. Čia - pati gražiausia mokykla mano gyvenime. Joje vyko šaulių susirinkimai, vakarėliai, gegužinės. Mes labai mėgom vaidinimus, net pagyrimus už juos gaudavom. Vytautas vaidindavo Vytaut Didįjį, o aš - jo Angel Sargą. Man prisiuvo sparnus, ir aš turėjau būti saugoti. Pamokos prasidėdavo ir baigėdavo malda - atrodė, kad išsaugosiu. Bet neišsaugojau.

Augome mes septyni vaikai - keturi broliai ir trys seserys - Lietuvos savanorio šeimoje, Igliaškių valsčiaus Šventragio kaime. Kelis -

nedidelis (12 ha), bet gražus. Nepriklausomoje Lietuvoje po t višk s dangumi buvo šviesu ir ramu. Žmon s - linksmi, nuošird s. Nebuvo nei vagi , nei chuligan ar nepataisom girtuokli bei valkat . Aš su Vytautu mok m s Veiveri gimnazijoje.

Kai rusai okupavo Lietuv , aptemo dangus ir m s širdys. T velis suvyniojo šauli ir valstybin trispalv v liavas, pabu iavo ir užkas . T velis verk . Ašaros tvenk si ir vaik akyse: laidojom tarsi kažk artim , gyv ... Laidojom Laisv ...

Raudonieji okupantai prad jo šaukti savo kariuomen vyrus. Ta iau jaunimas nenor jo tarnauti svetimiesiems. Miškai prisipild vyr . M s Vytautas iš pradži slapst si namuose, ta iau aplink buvo daug žmoni , tod l t velis išvež Vytaut dirbti prie geležinkelio Pabališkius. Lyd dama j , aš vis keli verkiau. Neilgai jis ten dirbo. Kai beveik visi Veiveri gimnazistai iš jo miškus, iš jo ir Vytautas. Tapo partizanu. Pasirinko "Aro" slapyvard .

Aš stojau mokytis Žem s kio akademij , bet su broliu ryšys nenutr ko. Pas mane atvažiuodavo aukštas, juodaplaukis vaikas - Juozas Vyšniauskas iš Mauru i - ir visk apie partizanus papasakodavo. J sodyboje, geležinkelio stoties pašon je, buvo rengtas partizan vadaviet s bunkeris. Jame gyveno pats Birut s rinktin s vadas - kapitonas Jonas Aleš ikas-"Rymantas", jo pavaduotojas - mano brolis leitenantas Vytautas Mikalauskas -"Aras" ir leitenantas Algirdas Šimonis-"Kirstukas". Su savo draug mis mieste aš megzdavau jiems pirštines, šalikus ir veždavau kaim pas tet Onut Lodien , kad perduot partizanam s.

Ateidavo vyrai - jauni ir graž s. Pasitemp , or s, tvarkingom gražiom uniformom. Visi iki vieno jie tik jo Lietuvos laisve ir šviesia jos ateitimi. Tik nenusp jo, jog taip ilgai dar reik s jos laukti.

Bl so paskutin s 1947 met rudens dienos. Jos atneš ir mudviej paskutin su broliu susitikim . At jau pas mergait , kuri pamišk je rovinus. Buvome susitarusios, ir ji nuved mane miškan. At jo Vytautas, li dnas, susim st s, apsireng s dar vasariškais r bais. Praš , kad daugiau ia nevažin iau - es labai pavojinga. Aš buvau per jauna, kad visk supras iau. Apsikabinau. Atsisveikinau. Amžiams...

1948 met vasario 11 d. Suvalkijos lygum 23-met partizan "Ar " staigiai pakirto paklyd l kulka. Mokiausi tuomet jau tre iame kurse. Praneš man tas pats Vyšniausk Juozukas - partizan ryšininkas "J reivis". Ir uždeng mano jaunyst tamsus šeš lis. Atrod , kad kartu su manim verk nusvir s galulaukio beržas ir pilkas t višk s pakeli akmuo. Užg so brolis toje pa ioje sodyboje, kurios bunkeryje gyveno. Atsisveikinant pašarvojo darželyje. Karst jo mylima mergait r tom apipyn - ilgai t žiem r tos žaliavo. Ginklo draugai slapta nuneš netoliese esan ias Digri kapinaites.

Prie Vytauto Mikalausko - Aro kapo Digriuose.
Dešin je - Povilas Peiulaitis ir Vytauto Mikalausko broliai.

Mes, namiškiai, perspiti paipartizan, Vytauto kapo nelankme. Tik prasidjus Atgimimui, iš naujo suradome kelius partizan kovirslptuvi vietas, susipažinome su jiemspadjusiais žmonimis. Senjšeiminink ir ryšinink neberadome - juos Anapolis jau buvo priglaudęs. Prieš jį džio laikraštyje perskaitėme apie mūsų Vytautstraipsn, parašyt iš tos paios bunkerio sodybos kilusios Onut sdukters, žurnalist s Birut s Jonelien s, gimusios Sibiro ledynuose. Jos rpesiu sodyboje, prie buvusio bunkerio, buvo pastatytas ir paminklinis akmuo. O Digri kapinaites, kur ilsisi 27 partizanai, priži iri ir puošia g l mis Janina Rundinait -Vizgaitien , kurios brolis Antanas, žuv s 1947 m., taip pat ten palaidotas. Tuo tarpu Vyšniausk sodyboje, kur žuvo mano brolis, išaugo stiprus šakotas žuolas.

Digri kapinaitis Kauno apskrityje.

Kai būna ten, g riuosi tolius žygiuojaniais miškais, vešliomis pievomis ir toli lygumose pranykstaniais jav laukais. Tada m stau apie aukas, sud tas ant Laisv s altoriaus, ir v l kalbuosi su broliu. Kuo jis b t tap s: mokytoju, gydytoju, inžinierium ? Buvo gabus kalboms ir tiksliesiems mokslams. Su gauduliu tada prisimenu tuos savo vaikyst s Angelo sparnus. Gal per silpnai jie buvo prisi ti, kad neišsaugojau brolio... Bet partizan auka vis d lto buvo prasminga - Lietuva atgavo laisv . Tik kad j išsaugot ir tobau...Tepadeda mums Aukš iausiasis ir m s Angelai sargai...

Anel s Mikalauskait s-Vitkauskien s pasakojim
užraš ANTANINA GARMUT

1997 m. rugs jis
Vilnius - Kaunas

ŠVIETIMAS - MUS ATEITIES LAIDAS

ALMANTAS JURKUS

Almantas Jurkus, gimęs 1979 m. Garliavoje, mokėsi Batniavos miestelio (tarp Kauno ir Jurbarko) vid. mokykloje, vėliau Kauno J. Zuit gimnazijoje. Išmokė anglų kalbą, gavo keturi metus stipendiją atvykti į JAV ir studijuoti Washington'o Georgetown universitete.

Paskutinį 1997 m. lapkričio mėnesio dieną teko dalyvauti Lietuvos katalikišką mokyklą pristatyme Pasaulio lietuvių centre, Lemonte, ir šiek tiek pasidalinti savo mintimis apie tai, kuo katalikiškos mokyklos Lietuvoje yra ypatingos ir kodėl jos reikalingos. Tačiau šia tema norėjau pasidalinti savo mintimis ir šiame rašinyje. Nesu mokėsis įvairiose katalikiškose mokyklose, todėl negaliu teigti, kad visos jos vienodos, bet manau, kad ugdymo dvasia yra visose panaši. Aš mokiausi 3 paskutinius metus (1994 - 1997) Kauno J. Zuit gimnazijoje, o prieš tai teko pabaigti Batniavos devynmetį mokyklą, kuri buvo reguliari provincijos mokykla. J. Zuit gimnazijoje pirmiausia pajutau didžiulį skirtumą bendravime. Mane nustebino tai, kad mano nuomonai kažkam rūpėjo, kad ji buvo atsižvelgiama, nors keičiant mokymo programoje, mokyklos bendruomenės kūrime ir palaikyme, papildomai dalyk pasirinkime. Tie žodžiai iš senos sovietinės dainos - „Mažas esi ir suprasti nieko negali, mažas esi ir pakeisti nieko negali“ - neatitiko tikrovės šioje mokykloje. Tai buvo pirmoji demokratijos pamoka, kurios nemažai skaičiui Lietuvos jaunuolių vis dar trūksta. Nors vienas iš pirmųjų švietimo sistemos pakeitimų buvo raginimas turėti mokyklose mokinių tarybas, kurios išsakytų mokinių nuomonę apie mokykloje esančius padėtį, dauguma mokyklų tokių tarybų neturėjo, bet ir nesvajoto turėti bent patariamojo organo statuso. Tuo tarpu tokios tarybos buvo skirtos mokiniams suprasti, kad jų nuomonė tikrai svarbi, kad jie nuo mažens turi silygti savo bendruomenės valdymui ir tvarkymui, jos gerinimui, patiems tamptant geresniais. Mokyklai, kuriose šis pasikeitimas davė trokštamus vaisius dar nėra daug. Viena iš tokių yra kaip tik Kauno J. Zuit gimnazija.

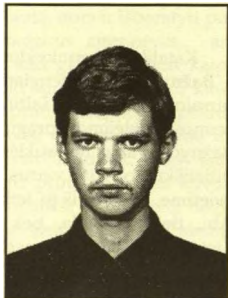
Kitas labai naudingas patyrimas buvo įvairios pagalbos žmonėms programos. Viena simintiniausi buvo programa „Žmogus - žmogui“, kai reikėjo eiti ar ligoninė, ar senelių namus, ar pas našlaičius, pasikalbėti su jais, kad jiems nebūt nuobodu, padėti apsitvarkyti. Prisimenu vieną moterį, kurios dukrelė buvo beveik visiškai paralyžuota ir, nors ji buvo 2-ji metų amžiaus, labai prastai kalbėjo,

nevaikš iojo ir ranku i judesiai buvo nekoordinuoti. Mus stebino tos moters begalin viltis, kai ateidavome pad ti atlikti pratimus, ir yra tikrai nuostabu, kad m s pagalba nebuvo beprasm - tas vaikelis labai l tai vyst si, bet teik daug vilties. Mergait s kalba palaipsniui dar si aiškesn , ranku i judesiai tapo tikslesni.

Aš nežinau dabartin s tos mergait s b kl s, bet tikiu, kad ji yra stipresn , nei tada, kai paskutin kart j ma iau, nors pa i pirm savait , kai tik prad jome program , mes bijojom, kad mergait nenumirt ant m s rank . Tokios skaudžios pamokos, padeda žmogui suprasti kai k labai svarbaus - koks jis yra laimingas, kad yra sveikas, taip pat ir d l to, kad turi su kuo pasikalb ti. Taip pat supranti, kiek daug gali kitam pad ti, ir kaip reikalingas esi šiame pasaulyje, kad nesi mažas ir menkas, kad nuo tav s priklausu, ar tavo bendruomen , tauta ir net visa žmonija bus geresn , ar ne.

Taip pat J zuit mokykla bendrauja su kit šali (Vokietijoje, Eichstaet'e, Pranc zijoje, Bordeaux) mokyklomis ir to d ka geriausi mokiniai gali išvykti pažintin ms kelion ms kitus kraštus. Man teko b ti Bordeaux ir Prahoje. Manau, kad tokios kelion s yra labai naudingos. Nemažai gabi mokini Kauno J zuit gimnazijoje yra neturtingi ir toki kelioni ne gal t patys apmok ti, tad draugišk užsienio mokykl pagalba išpildo j slaptas svajones pakeliauti ir pasaulio pamatyti. Kelion s praple ia mokini akirat , susipaž stama su kitokiais žmon mis, skirtinga kult ra. Neretai pastebi tai, k nor tum palyginti su tuo kas vyksta T vyn je, tai, k nor tum matyti savo šalyje, taip pat ir tai, ko nenor tum.

Akademinis šios mokyklos paruošimas yra vienas iš geriausi Lietuvos valstyb je, o tam nemaža takos turi stojamieji egzaminai ir atranka, tad susirenka tie mokiniai, kurie nori mokytis. Žinoma yra labai svarbu ir tai, kad turime tikrai gerus mokytojus. Už mane tekalba skai iai - iš 19 mano klas s mokini (klas s Lietuvoje yra sudaromos nuo pa i pirm met ir išlieka pastovios, nes mokymo program praktiškai nustato Mokslo ir Švietimo ministerija, o pasirinkimo joje yra labai mažai) 18 stojo universitetus (2 iš j Jungtin se Valstijose - aš ir dar viena mergina) ir vienas vaikinai iš jo kariuomen . Tai vienas geriausi , jei ne pats geriausias rodiklis Lietuvoje.

Almantas Jurkus,
šio straipsnio autorius.

Katalikiškos mokyklos atstato ugdymo trikampis - šeima - mokykla - Bažnyčia. Tuo stengiamasi parodyti, kad mokykla ir Bažnyčia nėra pirminis auklėjimo šaltinis, ir kad šios dvi institucijos neužglaistys šeimos auklėjimo spragą, kad be šeimos pagalbos nei mokykla nei Bažnyčia vaikui neišauklės ir nepadarys jį dorais žmonėmis, neišugdys pilietiškumo. Kita vertus, šios dvi institucijos daug nulems pažinime, švietime, nes abi iš jų teikia pažinimą: viena ugdo protą, kita - dvasią. Abi, tiek mokykla, tiek Bažnyčia yra labai reikšmingos šiuo metu Lietuvoje. Bažnytinis ugdymas nėra tik religinis ugdymas, kuris šiuo metu yra ypatingai reikalingas, nes tai vėl dažnai, priveda vaikus prie Pirmosios Komunijos, jau atlik savo katalikiškas pareigas - toliau jau tu, vaikeliai, pats kapstykis ir atsirink, kaip tau patinka tai, ką mes tau davėme. Bažnytinis ugdymas teikia ne tik religijos supratimą, bet tai kartu yra ir filosofinis - moralinis ugdymas, tai yra pastangos ugdyti asmenybę, turinti ne tik smegenis, bet ir širdį. Ar nereikia žmogui ne tik smegenis, bet ir širdies?

Pamenu vieną atsitikimą iš praėjusios rinkimų kampanijos, kuris man labai patiko. Po abiejų kandidatų diskusijos televizijoje, prie televizijos bariavo žmonės. Keletas jų rankose laikė plakatus, kuris sakė: „Yankee, go home!“, skirtą Valdui Adamkui. Picketuotojų tarpe vienas iš A. Paulausko rinkiminio štabo darbuotojų kaip tik ir laikė tą patį plakatą. Šitoks širdies neturįjimas yra nepateisinamas.

domiausia yra tai, kad, nors Lietuvos Seime vyrauja dešinieji, bet gana dažnai ir aktyviai yra kenkiama katalikiškoms mokykloms. Panevėžyje esančiai Vysk. K. Paltaroko katalikiškai mokyklai liepiama iš pavadinimo išbraukti žodį „katalikiška“, Utenos katalikišką „Saulės“ gimnaziją siekiama sujungti su šalia esančia vidurine mokykla, kad toji taptų gimnazija, o tuo pačiu išnyktų katalikiška mokykla. Vilniuje esančiai J. J. Zuit gimnazijai savivaldybė neduoda lėšų mokytis mokytojams atlyginimus ir už šildymą, nors tie pinigai buvo pažadėti, ir visos kitos mokyklos visoje Lietuvoje juos gauna. Yra sunku patikėti, kad tiek daug vilnių teikią naujasis Lietuvos Seimas visiškai nesirūpiną Lietuvos švietimu, o tuo pačiu ir ateitimi. Švietimo reforma tarsi išmeta iš konteksto gimnazijas, kurios surenka geresnius mokinius ir stengiasi juos išugdyti dorais valstybės piliečiais ir būsimais jos tarnautojais. Ko šituo siekiama? Negi tuo siekiama oligarchijos, negi nenorima, kad būtų ugdomi protingiausi valstybės jaunuoliai, neatsižvelgiant pažinties ar turtą, negi siekiama nubukinti tautą? Aš tikiu, kad taip nėra, bet to link einama.

***

Gal galė turime suvokti, kad esame viena tauta, nors ir išbarstyti po visą pasaulį. Nesame lituanicus sovieticus, lituanicus americanus, ar australo-lituanicus. Visi esame lietuviai, ir tam, kad galėtume būti kaip viena tauta, turime dėti didžiules pastangas, kad suprastume vieni kitas problemas ir padėtis. Mes tauta turime daug praradimų, bet pagaliau atkūrė savo valstybę tam, kad gyvuotų, kad visi dalykai dirbtume ir turėtume valstybę, kurioje norėtume gyventi visi lietuviai. Mes jau iškovojome kraujo pergalę, bet yra dar svarbesni proto ir širdies kovai. Negi mes norime pralaimėti šikov, kov, nulemianiamis ateitį, negi mes norime dar grįžti ten, iš kur pradėjome išeiti. Valstybės sienų saugumas yra nesvarbus, jei nebus kam tos valstybės ginti. Mes turime matyti savo tikslą ne kaip trumpalaikį žvaigždutį, nes jos link eidami padarysim daug klaidų. Buvo laikas, kai mes norėjome laisvos Lietuvos. Dabar jau turime, bet dabar jau norime turtingos Lietuvos. O vis svarbiausia yra turėti protinę ir apsišvietusią Lietuvą, tvirtą ir pastovų pilietį, pilietišką smone ir savimone - turėti potencialą, su kuriuo mes galėtume eiti bet kur ir bet kada. Bet to mes kažkodėl vis nenorime, nesuvokiame ar nenorime suvokti. Lietuva, kur tu eini? Quo vadis, Domine?

Švietimas yra, buvo ir bus visų valstybių ateities stiprybės laidas. Yra nuostabu, kad nemažai žmonės supranta, ir dirba tam, kad Lietuvos švietimas būtų efektyvus ir naudingas valstybei. Ačiū Jums, tikrieji Lietuvos stiprybės statytojai - mokytojai, geradariai, Bažnyčia. „Vardan tos Lietuvos vienybės težydi!“

1998 m. LIETUVIŠKŲ STUDIJŲ SAVAITIS

JAV Dainavoje 42-roji lietuviškų studijų ir poilsio savaitė, kaip paprastai rengiama LF bičiulių, šią vasarą vyks rugpjūčio 16-23 dienomis. Registruotis iš anksto ir kambarius užsakyti galima pas Joną Vasarą adresu: 979 Proehl Dr., Barberton, Ohio 44203 (Tel. 330 644-7411)

Lietuvoje laisvą fondo Lietuvos filialo rengiama septintosios studijų dienos šiame bus tuoj po Dainų šventės, liepos 8-12 dienomis Druskininkuose ir Varėnoje.

Vokietijos Europos lietuvių studijų savaitė bus ir vėl Vasario 16-tosios gimnazijoje liepos 19-25 dienomis.

Platesnės informacijos bus suteiktos periodinėje spaudoje.

VIENO ŽMOGAUS NUOMON

apie lengvą Lietuvos pramonį ir amatus

JUOZAS RYGELIS

Juozas Rygelis, šio straipsnio autorius, yra mechanikos inžinierius, studijavęs Kaune, Vokietijoje ir JAV. Savo srityje yra padaręs keletą išradimų, jo veiksla aprašyta "Who's who" leidiniuose, priklauso kelioms JAV inžinierių organizacijoms, Lietuvių katalikų mokslo akademijai, yra veiklus ateitininkas, LF biulienis, Lietuvių Bendruomenės narys.

Lankmės Lietuvoje 1997 m. liepos mėnesį ir parsivežėme daugybę spūdžių. Žmonės labai nuoširdžiai priima svečius. Krautuvas pilnos visokių prekės. Tik pirk, jei turi pinigų. Bet tos prekės ten gyvenantiems yra labai brangios. Pensininkai ir dauguma gyventojų gali jas tik pasižūrėti. Šiame žemės krašte net ir maisto produktai yra nepaprastai brangūs. Kodėl? Tai susidariau atsakymų, stebėdamas laukus važiuojant iš Vilniaus į Kauną ir Suvalkiją. Tarp Vilniaus ir Kauno matosi aukšta žolė apaugę pakelės laukai. Pasliki ir gyvuliai buvo labai mažai matyti. Suvalkijoje, tarp Kauno ir Bartininkų, laukuose jau matosi kur ne kur karvi bei daugiau pasliki. Tuo tarpu, atsime nu, skrendant virš Anglijos laukuose matosi išties kaimeniški ir karvi, augo visokie pasliai.

Suvalkijoje, atvykęs pas savo brolį kininką, klausiau, kodėl tiek mažai lauk Lietuvoje apsieta? Jo atsakymas buvo, kad "mažai moka už produktus, tršos labai brangios, o už parduotus produktus pinigų reikia laukti bent pusmetį. Sunku gauti paskolas technikai ar tršoms sigyti, o procentai labai aukšti". Ten besikalbant jis parodė savo traktorių, kurio guolis kaip tik neseniai buvo virinimo bdu sutaisytas, taiau ir po sutaisymo jis buvo persimetęs ir nebetinkamas naudojimui. Už darbteko sumokėti 50 litų. Žinau, kad Amerikoje toks virinimo darbas kainuot daug mažiau. Beabejo, Lietuvoje yra ir gerie meistr, kurie supranta technologiją, betia buvo atliktas "šiauriaus" darbas ir paimta užj daug brangiau.

Automobilių taisymo pramonė Lietuvoje yra gana gerai išvystyta. Gerai sutaisomi Vakaruose nebeartojami automobiliai. Tas verslas, atrodo, yra pelningas, nes pagal darbininkų atlyginim automobilių kainos nėra žemos. Matyt, žmonės juos perka, nes auto mašina yra pilnos gatvės tiek miestuose, o nemažai ir greitkeluose.

Medžio produktų gamyba irgi gana plačiai vystosi. Vienoje medžio produktų monijoje, kurioje langus ir duris dirba 32 žmonės, man pasakojo, kad jie turi labai daug darbo ir nespėja vykdyti užsakymų.

Ta iau ta dirbtuv , pasirodo, naudoja suomiškas mašinas ir suomišk stikl . Neaišku, kod l nenaudojamos Kauno stakli fabriko pagamintos mašinos? Teko apži r ti vieno komercinio pastato Lietuvoje gamintus langus, duris ir baldus: visur mat si blogas medžio surinkimas ir išbaigimas. Langams, atrodo, buvo naudotas neišdži v s medis ir obliuotas su blogai pagal stais rankiais, nekreipiant d mesio medžio šakas ir slajus, kurie v liau sukelia atsiklijavim ir plyšius. Tinkavimo darbai viduje beveik visur atlikti gerai, ta iau išlaukin s m ro ir cemento statybos yra grubios ir matosi daug kreivum . Tai vis sovietiškas palikimas.

Sovietai visus amatus buvo supramonin ir pritaik masinei gamybai. Nebebuvo meistr ir amatinink , kurie anks iau Lietuvoje buvo išmokyti gerai atlikti darb , pažinti medžiag kokyb , j pritaikym , ranki naudojim ir planavim . Pirmosios nepriklausomyb s laikais buvo net ir specialios amat mokyklos, kurias baigusieji atlikdavo dar ir praktik dirbdami gizeliais.

Soviet tikslas buvo prievarta pereiti masin gamyb . Tod l jiems pavieniai amatininkai maiš si kaip buržuazinis elementas. Juos suvar arteles, kurioms vadovavo komunist partija, o ne meistrai amatininkai. Taip ir dingo amatai ir senieji amatininkai, kurie dabar b t labai naudingi. Tinkoriai kažkaip išsilaik geriau, nes jie dirbo mažomis grup mis ir mažiau priklaus nuo politin s takos. Sovietai išvyst masin mašin gamyb , kur planavimas atėdavo iš centrini staig su galutiniais nurodymais, kaip produkt gaminti. Soviet S jungai subir jus, dingo ir planuotojai, ir detali nurodytojai. Tod l atsirado didel tuštuma medžio gamini gamybos, mašin taisymo ir apskritai visoki remont srityse. Atrodo, blogiausia yra su dar soviet pagamint mašin , naudojam žem s kio darbams, taisymu. Net ir anks iau, prie sovietin s tvarkos, toms mašinoms tr kdavo dali . Tos dalys paprastai n ra komplikuotos, tik reikia gero inžinieriaus ar mechaniko joms perkonstruoti ir gaminti. Miestuose, be abejo, ger mechanik netr ksta, bet tr ksta organizacijos. Nemažai inžinieri dirba mažomis grup mis apsaugos instrumentacijos statyboje ir santechnikoje didesniuose miestuose. Miesteliuose ir kaimuose toki mažesni verslinink tr ksta. Amatininkai ir mašin taisytojai ten tur t daug darbo. Atrodo, kad ta linkme tr ksta ir organizacijos, ir iniciatyvos, ir kapitalo. B tinai reik t panašaus organizatoriaus, kaip kadaise buvo kun. Juozas Vailokaitis, suorganizav s kininkams pagalbos teikim prieinamomis s lygomis prieš I-j Pasaulin kar ir po jo. šiuo laiku tokia panaši pagalba kininkams, amatininkams, mechanikams ir mažiems verslininkams b t labai reikalinga.

Iš viso, Lietuvoje yra neišnaudotas didelis darbo j gos ir priemoni potencialas. Yra daug inžinieri , mechanik , elektrik , kurie nor t dirbti. Dar gana geros metalui apdirbti mašinos r dija. Jas tik reikt

nuvalyti, paalyvuoti, ir jos gal t daug kam duon uždirbti ar net ir kai kam peln padaryti. Daug firm pasaulyje ieško pigios ir geros gamybos. Amerikie i bei kit krašt didel s ir mažos gamyklos konkuruoja kainos pasi la ir pristatymo laiku, gamindamos vairias dalis ir produktus pagal nustatytus pasaulinius standartus. Tie standartai turi tikslius br žinius ir medžiag aprašymus. Dažnai pirk jas reikalauja gamybos pavyzdži ir rodym , kad kontraktas bus tikrai išpildytas. Vakaruose esant didelei konkurencijai, darbai dažnai siun iami kitoms mon ms gaminti, jei jos produkt pagamina pigiau. Lietuva ia gal t konkuruoti su Vakar firmomis, nes darbininko atlyginimas palyginti Lietuvoje daug mažesnis. Nebent susidaryt konkurencija su Azijos, Piet Amerikos ir Afrikos gamyklomis.

ia daug gal t pad ti užsienio lietuviai, galintieji sudaryti ryšius su Vakar mon mis, iš kuri gal b t galima gauti ir finansavim . Tik gaila, kad šiuo metu Lietuvos statymai ir biurokratija n ra tam palank s. Reikia tik tis, jog dabar atsiras palankesni statymai ir sumaž s biurokratija.

tolimesn s ateities gamybos planavim tur t sijungti universitetai, kuriuose studijuoja daug jaun žmoni su naujomis id jomis. Studentai paprastai laukia, kaip nors išreikšti savo id jas, o mokomasis personalas tur t jiems pad ti, sudarant tam tikras ateities programas. Tokios programos subrandint studentus ir geriau juos paruošt gyvenimui. Svarbiausia, kad tokie ateities projektai b t paruošiami taip, kad jie reikalaut mažai žaliavos ir daug darbo, šitaip mok vokie i studentus tuoj po karo profesorius Ehrhart, v liau tap s Vokietijos ekonomijos ministru ir po to - kancleriu.

Šiandien Japonija dominuoja savo optika ir optini reikmen gamyba, o 1939 metais negal jo patys net objektyvo pasigaminti. Tur jo kviestis vokie i inžinieri iš Schneider firmos. Bet po 40 met japonai jau gamino geresnius ir pigesnius objektyvus negu vokie iai. Lietuvos pramon neturi b ti vien optika ar elektronika, bet apskritai geresnis ir pigesnis produktas. Lietuviai yra ne mažiau išradingi negu japonai. Matome lietuvi išeivi išradingum Vakaruose. ia jie gerbiami d l savo darbštumo ir išradingumo. Jie daug yra prisid j prie nauj produkt pagerinimo ir konstravimo. Tas pats lietuviškas genijus gali kurti materialines ir dvasines vertybes ir Lietuvoje.

Šiandien privatizavimu ir užsienio firm kvietimu Lietuvoje bandomos spr sti vairios ekonomin s problemos. Tas procesas dabartin mis s lygomis yra logiškas, bet blogai, kad užsienie i firmos perkelia Lietuv toki pramon , kuri j kraštuose yra atmesta d l didel s taršos, arba importuoja senas mašinas, kurios jau neb ra ekonomiškos. Tad Lietuvai reikalinga sava lengvoji pramon , reikalaujanti mažai žaliav ir daug darbo

LEONARDAS VALIUKAS

Paskutinis žuvis karys prieš karo veiksmų nutraukimą

JUOZAS KOJELIS

Leonardas Valiukas 1986 metų Los Angeles politiniame studijame.

Kalbama apie lietuvį, kuris išėmė iš pamirštųjų ir pamirštas, o Lietuvoje, kuriai paaukojo visus savo dvasinius ir medžiaginius išteklius, iki šiol dar neatrastas.

Leonardas Valiukas mirė 1988 rugpjūčio 15, o okupacijos užtvanka prie Mickevičiaus paminklo Vilniuje skilo už savaitę, rugpjūčio 23, Molotovo - Ribbentropo pakto pasirašymo metinėse. Nuo tos dienos sovietams okupacijos užtvankos užtaisyti brutalumo plytomis ir melo cementu nebepasisekė. Laisvės upė ir laisvės daina užtvindė visą kraštą. Valiukas, kuris Lietuvai aukojosi totališkai, žmogiškaisiais pojūciais jau tada nieko nebeįėjė ir nieko nebegirdė jo.

Valiukas, joniškietis (Šiaulių apskr.), aukščiausiais pažymiais baigė Joniškio gimnaziją, gerai išmoko vokiečių ir anglų kalbas. Karo sąlygose

aukšt j studij Lietuvoje prad ti negal jo. Manau, kad vokie i okupacijos metais kažkokiose staigose dirbo vokie i kalbos vert ju. Pasitrauk s iš Lietuvos Vokietij , pasibaigus karui, mokytojavo lietuvi gimnazijoje Kemptene. Studijuoti prad jo dar Vokietijoje, o politini moksl magistro laipsniu studijas užbaig 1960 m. Amerikoje, Pietin s Kalifornijos u-te. Amerikoje Valiukas t s mokytojo karjer amerikie i gimnazijose.

Lietuvi ir amerikie i žurnalistikoje

Savo viet Leonardas turi ir lietuviškoje žurnalistikoje. Vokietijoje, Augsburgėje, kur laik dirbo „Žiburi " redakcijoje, Amerikoje kelerius metus redagavo „ laisv " žurnal ir turb t keliolika met „Lietuvi dien " redakcijoje buvo pagrindinis talkininkas pradžioje vyr. red. Juozui Vit nui, o paskui poetui Bernardui Brazdžioniui.

Savo žurnalistine išmone ir patirtimi Valiukas neužsisklend lietuviškoje erdv je, bet Lietuvos labai siek ir amerikie i žiniasklaid . Sakysime, vien 1972 metais, tuo metu vadovaudamas JAV LB informacijos centrui (LB Krašto valdybos pirm. V. Volertas) tik per birželio ir liepos m nesius Valiukas išgavo Baltijos valstybi klausimu vedamuosius tokiuose laikraščiuose kaip „New York Times", „Los Angeles Times", „The Christian Science Monitor", „New York Daily News". Jo pastang d ka straipsnius paskelb an dien Amerikos spaudos garsenyb s kaip dr. Russell Kirk, Paul Whole, Paul Scott, Thomas Lane. Toki sindikatiniai kolumnist straipsnius perka ir skelbia dešimtys, o kartais ir šimtai kit laikrašč i . Tuo b du žinios apie tebesit siant Baltijos valstybi pavergim pasiek visus Amerikos kampus, ko labiausiai nenor jo okupantas.

Anks iau Valiukas buvo Lietuvos vy i informacijos centro pirmininku ir su savo talkininkais, kun. J. C. Jutkevi iumi (Jutt), kun. Kazimieru P gevi iumi ir kitais pasiek nemažesni laim jim . Daugelis paties Leonardo parašyt laišk pasirod amerikie i laikraščiuose.

ia pateikta tik mažyt iškarpa iš jo žurnalistin s veiklos, ir jei jis nieko daugiau neb t padar s, vien žurnalistika jam užtikrint ženkli viet išėivijos rezistencijoje. Bet jo rezistenciniai - politiniai darbai toli pralenkia jo žurnalistin s srities laim jimus.

Organizacij vadovyb se

Leonardas, atsirad s kokios nors organizacijos vadovyb je, nesitenkino rutininu darbu, bet pl t si kraštutini galimybi ribas savo turiniu ir forma. Pavyzdžiui, gan anksti, dar šeštosios dekados pradžioje stoj s amerikie i Respublikon partij , ia buvo greit pasteb tas kaip

LFB studij savaitėje Dainavoje: iš kairės - Leonardas Valiukas, Marytė Brazaitytė, prof. Juozas Brazaitis, Vacys Rocius

geras organizatorius ir vertintas. Per trumpą laiką jis pasiekė Los Angeles apskrityje (6 mil. gyventojų) Respublikon partijos vicepirmininko postą. Plėtotis pažintis su takingais politikais ir jų pagalba Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių reikalu susilaukė talkos iš Respublikon, demokratų bei bažnytinės hierarchijos viršūnių. 1957 Valiukas, išrinktas Lietuvos vyriausybės Los Angeles kuopos pirmininku, tikino vyriausybės centrui tame mieste suruošti metinį vyriausybės suvažiavimą. Po to čia vyko gražiame viešbutyje, pamaldas katedroje laik Los Angeles arkivyskupas, dalyvavo ir kalbas pasakojęs JAV senato Respublikon vadovas senatorius William Knowland, Kalifornijos vicegubernatorius, Los Angeles meras, kiti aukšti Respublikon partijos atstovai. Gi pagrindiniai šio suvažiavimo akcentai buvo skiriami Lietuvos okupacijos, komunizmo grėsmės ir Amerikos pasipriešinimo tai grėsmei temoms. Apie suvažiavimą rašė visa Los Angeles spauda, ypač katalikų savaitraštis „The Tidings“.

Respublikon partijai Kalifornijoje jis pasiūlyė organizuoti tautinius partijos vienetus. Ši partijai stiprintis etninę bendruomenę, galvodamas tuo sudaryti sąlygas sujungti iš komunistų okupuotą kraštą kilus aktyvų bendrai kovai prieš komunizmą. Ir tai jam sekėsi. Ilgainiui jis pats buvo išrinktas tokio jungtinio etninio Respublikon komiteto pirmininku, išugdė tautinį grupių solidarumą ir dar stipriai tak JAV

respublikon partij .

Šeštame - septintame dešimtmetyje Los Angeles ALT'os sud tis buvo marga ir veikla dinamiška. Vasario 16-sios ir vadinam „baisi j birželio vyki " min jimai vykdavo iškilmingose sal se, dalyvaujant aukštiesiems Amerikos valdžios pareig nams, amerikie iams žurnalistams, dvasiškiams. Prisimenu, tai tur jo b ti 1968 metai, kai Valiukas per savo pažintis „išvežim min jimui" vyriausiu kalb toju gavo mums dar mažai paž stam Kalifornijos gubernatori Ronald Reagan. Tuo metu vyko respublikon pirminiai rinkimai partijos JAV prezidentus kandidatui atrinkti. Reagan pasak puiki , bet partiškai propagandin kalb . Baltijos valstybi problem vos pamin jo. Antirespublikon klausytoj tarpe kilo net pasipiktinimas. Viena pora triukšmaudama iš sal s iš jo. Politikoje nepatyr žmon s nesuprato, kad vis d lto ir tada buvo daug laim ta: gubernatorius sal sutrauk daug žurnalist , kurie kit dien raš , kad Amerikos baltai min jo 1941-j met deportacijas, kad kalb jo Kalifornijos gubernatorius, buvo priimtos atitinkamos rezoliucijos.

j-

Bet kas vyko v liau? Tas pats Ronald Reagan ilgainiui tapo JAV prezidentu, nuoširdžiu Baltijos valstybi išlaisvinimo r m ju, pasaulio antikomunistini j g v.adu, kuris 1983 Baltuosius r mus Vašingtone pakviet 200 Amerikos balt ir pasiraš garsi j „Baltijos valstybi laisv s dienos" („Baltic Freedom Day") proklamacij . O nuvyk s pasitarimams su Gorba iovu Maskv , pareišk nor pasimatyti su disidentais, tarp j su sesele Nijol Sad naite. Ir istorija taip susid st , kad at jo laikas, kada Nijol eksprezidentui Reaganui gal jo asmeniškai pad koti Kalifornijoje.

Politini moksl teorija ir veiklos praktika

Valiukas universitete gytas politini moksl žinias perk l veiklos praktik . Jis suprato, kad negausios, neturtingos etnin s bendruomen s Amerikoje tokos krašto politikoje gali pasiekti tik protingais krašto politinei vadovybei pasi lymais, kuriuos stipriai paremia platesni visuomen s sluoksniai. Tod l jis d jo visas pastangas, kad kov d l Lietuvos ir kit Baltijos valstybi laisv s masiškai paremt ne tik savi tautie iai, bet ir gaus s takingesni amerikie iai. Buvo, pvz., sigyvenusi tradicija, kad gausiau baltais apgyventose JAV valstijose gubernatoriai, miest merai ir apskri i tarybos išleisdavo specialias tai dienai pamin ti proklamacijas. Bet daugeliu atveju tos proklamacijos pradžiugindavo tik mus pa ius. Valiukas t tradicij gan s kmingai reformavo. Gubernatoriai, merai ir kiti buvo spaudžiami tas proklamacijas ne tik mums teikti, bet nuorašus si sti Amerikos prezidentui, valstyb s sekretoriui, spaudai su lydymaisiais raštais, prašant paremti Lietuvos

laisv s byl .

Dar nuo Leonardo Šimu io laik Vasario 16-ji buvo minima JAV Kongrese su Amerikos lietuvi kunigo invokacija. Kongreso ir senato atstovai pasakydavo kalbas. Bet ilgainiui tie min jimai virto rutina. Valiukas jiems kv p naujos gyvyb s. Jis kasmet prieš Vasario 16-j paruošdavo medžiagos Kongreso nariams, o jie savo kalbose prad jo min ti sen j Lietuvos praeit , Mindaugo kar nacij , krikš ionyb s vedim , nepriklausomyb s kovas, nepriklausomyb s laikotarpio pažang , 1941 birželio sukilim , partizan kovas, Kalantos susideginim , Kudirkos šuol , LKB Kronik , kunig teismus ir t.t. Visa ta medžiaga telpa Amerikos Kongreso dienoraš iuose („Congressional Records“), ir rašantieji išėivijos istorij tur s su ta medžiaga susipažinti.

Kai Valiukas buvo išrinktas Los Angeles LF bi iuli samb rio pirmininku, tuoj pat veikt neš naujo v jo. Tai buvo daugiau negu prieš 30 met . Iki to laiko mes tur davome politines diskusijas, kuriose dalyvaudavo žymios lietuvi asmenyb s, kaip tai prof. Mykolas Biržiška, prof. Stasys Žymantas, dr. Pranas Raulinaitis, poetas Bernardas Brazdžionis, dr. Peras Pamataitis, dr. Juozas Jurk nas, dr. Grigas Valan ius ir kiti. Bet tie pokalbiai b davo nereguliar s, be išvad ir be sipareigojim . Leonardo si lymu, jie tapo periodiški, kvie iant ne tik vietinius kalb tojus, bet ir sve ius - kult ros žmones ir politikos specialistus - iš kitur. Buvo prad tos formuluoti studij išvados, ir iš to susidar svarbi medžiaga to meto išėivijos istorijai pažinti.

Išrinktas LF bi iuli s j džio vadovyb , L. Valiukas sustiprino LFB organizacin strukt r , atgaivino Tarybos institucij , ant tvirt pamat pastat „ laisv " žurnalo leidim , Dainavos studij ir poilsio stovyklose ved jaunimo sesijas, pl t politini studij ir siaurino poilsio dal .

Laim jim virš n

Iš vis Leonardo Valiuko darb savo monumentalumu išsiskiria JAV Kongrese, Atstov r muose ir Senate, vienbalsiai priimtos rezoliucijos, si lan ios vyriausybei Baltijos okupacijos klausim kelti Jungtin se Tautose ir kituose tarptautiniuose forumuose. Intensyvus darbas t s si virš penkeri met , nes reik jo veikti JAV administracijos nepalankum , Soviet s jungos priešinin si ir dalies m s pa i visuomen s priešiskum .

1961 sausio 14 susirink s Lietuvi Fronto bi iuli b relis svarst Amerikos lietuviuose nueit laisv s kovos keli ir ateities perspektyvas ir pri jo prie išvados, kad oficialioji „laisv s kovai" vadovaujanti organizacija, Amerikos lietuvi taryba (ALT) išsigim oligarchin , nebepakei iam valdymo form ir kad n ra vil i žodin retorik pakeisti reali akcij d l Lietuvos laisv s. Rutina naujai id jai yra be

galo negailestinga ir joki kompromis su nauj keli ieškotojais nepripaž sta. B reliui teko atsakyti klausim : - K toliau daryti sud jus rankas laukti stebuklo - ar daryti tai, k lietuviškoji s žin diktuoja.

Buvo pasirinkta antroji alternatyva, ir taip gim Rezoliucijoms remti komitetas (oficialus vardas angliškai - „Americans for Congressional Action to Free the Balde States“). Tuo b du 1961.II.6 JAV Senate atsirado senatoriaus Thomas Kuchel rezoliucija ir II.9 kongresmano Glenard Lipscomb rezoliucija Atstov r muose. Abu rezoliucijos autoriai buvo asmeniškai Leonardo Valiuko paž stami. Iš to istorinio pos džio dalyvi Anapus yra jau iškeliaiv Juozas žuolaitis, Balys iurlionis, Jurgis Gliaud , Balys Grauzinis. Šioje pus je teb ra Algis Raulinaitis ir Juozas Kojelis, o taip pat pirmasis oficialus šios id jos v liavnešys lietuvi visuomen , tuometinis Altos Los Angeles sk. pirmininkas Julius Jodel .

Pagrindin Rezoliucijoms remti komiteto strukt r suplanavo, energingomis pastangomis suk r ir sunkiuosius oponent sm gius atlaik Leonardas Valiukas. Buvo sukurtos komiteto cel s kai kuriose Amerikos lietuvi , o v liau latvi ir est , bendruomen se ir suorganizuotas žymi asmen garb s komitetas iš iškili patriot lietuvi , o taip pat amerikie i senatori , kongresmen , gubernatori , vyskup , darbo unij lyderi , intelektual , žurnalist . J tarpe buvo ir viceprezidentas Richard Nixon.

Daug kart lietuvi , latvi ir est delegacijos atskirai ir kartu vyko Vašington rezoliucij reikalui paveikti Kongreso narius, o dar dažniau pavieniai Kongreso nariai buvo lankomi juos išrinkusiose valstijose ir kongresiniuose distriktuose. Baltiškoji Amerikos visuomen ir aukojo, ir dirbo. Visuomen t darb aukomis pakankamai finansavo ir dar didesn talk t kstan iai teik laiškais, telegramomis ir skambinimais kongresmenams ir senatoriams. Reikia sivaizduoti visuomen s entuziazm , kad senatori Kuchel ir kongresman Lipscomb per akcijos laik pasiek maždaug po 3,000 laišk ir telegram . T kstan iai laišk pasiek ir kitus Kongreso narius, Amerikos prezidentus, valstyb s sekretorius ir kitus žymiuosius pareig nus. Visai neperdedant galima teigti, kad Vašington suplauk per milijon laišk .

Rezoliucija Atstov r muose buvo priimta 1965 birželio 21, o Senate -1966 rugs jo 15.

Vieni stat , kiti griov

Iš bendrini lietuvi organizacij didel param dav JAV Lietuvi Bendruomen . Daugelis apylinki buvo pagrindin s t pastang talkinink s. Rezoliucij pri mimas buvo kartu ir Lietuvi Bendruomen s laim jimas. Vilkas iš pradži r m , v liau atv so. Nagais ir ragais prieš Rezoliucijoms remti komitet kovoj Amerikos Lietuvi Taryba. Iš

Leonardas Valiukas Los Angeles bi iuli tarpe 1967 m.

Iš kair s - dr. Juozas ir Regina Jurk nai, L. Valiukas, dr. Pranas Raulinaitis, dr. Jonas Jusionis, komp. Bronius Budri nas su žmona. (Nuotr. L. Kan iausko)

spaudos leidini nuo pradžios iki laim jimo bes lygiškai talkino katalik laikraš iai „Draugas“ ir „Darbininkas“; aršiausiai prieš kovojo socialist „Naujienos“, liberal „Akira iai“, voldemarinink „Laisvoji Lietuva“ ir antibendruomeninink organas „Lietuvi balsas“. Tautinink „Dirva“ kartais r m , dažniau priešinosi. Kai rezoliucija buvo priimta, daugelis griov j laim jimo nuopelnus m skirti sau.

Soviet S junga dar visk , kad tik rezoliucija neb t priimta. Dramatiškame finale, jau prieš pat pri mim Senate, soviet užs. reik. ministrui Gromyko buvo pasisek per valstyb s sekretori Rusk rezoliucij iš darbotvark s išimti. Bet L. Valiukas per vien nakt užsuko savo mašinerij , ir per kelias dienas atsiliep t kstan iai rezoliucijos r m j . Daugumos vadas Senate senatorius Mansfield buvo priverstas rezoliucij v l gr žinti svarstymui, ir taip ji v l, kaip ir Atstov r muose, buvo vienbalsiai priimta.

Leonardo Valiuko iniciatyva, paremta kit idealist , rod , kad galima laim ti ir prieš nepalanki Vašingtono administracij , ir prieš ardom j sav j veikl .

Tautinink veik jo Eugenijaus Bartkaus žodžiais, „Valiukas išmok

Amerikos lietuvius komunikuoti su Vašingtonu," o Rezoliucijoms remti komiteto akcija iš esmės pakeitė išėivijos Amerikoje kovos dėl Lietuvos laisvės strategiją. Anksčiau visuomenės vadovai solistiniiais jįmais stengėsi Lietuvai padėti per krašto administraciją, gi komitetas rodo, kad patriotiška, šviesi, solidari bendruomenė, kad ir negausi, su geromis idėjomis gali geriau laimėti Amerikos Kongreso palankumą ir per ją paveikti administraciją.

Trys siūlymai

Savo žodžius noriu užbaigti trimis siūlymais:

1. Los Angeles buvo Leonardo Valiuko veiklos bazė, tad losangeliečiai turėtų pasirūpinti, kad būtų parašyta jo monografija ir Rezoliucijoms remti komiteto istorija.

2. To komiteto veikloms finansais ir darbu rėmė vairūs srovės lietuviai, tačiau lemtingu našu prisidėjo krikščioniškos ir demokratiškos dvasios žmonės. Gi krikščioniškos orientacijos „Draugas“ ir „Darbininkas“ be mažiausi svyravimų nuo pradžios iki pabaigos savo puslapius skyrė RRK darbams skelbti. Be jų talkos tas žygis vargu būtų pasisekęs.

Šiandien Lietuvos politini partijų džiunglėse be dvejotimo galima pasitikėti Lietuvos krikščioni demokrat partija. Krikščionys demokratai po I Pasaulinio karo Lietuvai atkūrė dvasiškai ir kiškai. Ir šiandien reikia krikščioni demokrat valdžios, kad Lietuva pagreitintu tempu pajudėtų normaliai, pilnutinė demokratijos ir krikščionybės principais pagrįstai valstybin santvarka. Amerikos lietuviams katalikams ir kitiems krikščionims reikia tik susitelkti, suglaudinti savo jėgas, susiderinti su idėjiniais vienminiais Lietuvoje, ir savo tikslą jau kituose Seimo rinkimuose galėsi pasiekti.

3. Los Angeles LFB biulieniai per pus šimtmečio išryškino kiek skirtingą profil visame LFB sąjūdyje. Surengtos trisdešimt dvejų politinių studijų su svarstybi išvadomis, didžiulis našas RRK ir Balt Laisvės lygos susiorganizavim bei darbus, literatūros vakar tradicijos išlaikymas - visa tai yra tapę integralia kovos dėl Lietuvos laisvės dalimi. Būt nusikaltimas tuos darbus palikti laiko kandims sunaikinti. Savigarba reikalauja sutelkti iš ir parašyti Los Angeles frontinink istoriją. Ji galėtų turėti poveikį naujai Lietuvos politinio žemlapio sudarymui, o kartu tai būtų užtarnautas Leonardui Valiukui paminklas.

Alina Grinien 1993 m. Augsburgėje vykusiame studijų savaitėje. (Nuotr. A.Štepaio)

Alina Grinienė - Miliušytė, gimusi 1916 balandžio 28 d. Tėvai, studijavo Kauno VDU-to Teologijos - filosofijos fakultete literatūrą, pedagogiką ir psichologiją. Studijas baigė 1943 m. Vilniaus universitete. 1941 - 44 dalyvavo rezistenciniame Lietuvių Fronto sąjūdyje. Vokietijoje mokytojavo lietuvių gimnazijose ir plačiai reiškėsi lietuviškoje veikloje. Apie Aliną Grinienę - kaip žmogį ir kaip veikėją - rašo šio nekrologo autorius.

JUK VIL PASIMATYSIME (A. A. Alinos Grinienės netekus)

Kai sužinojau, kad 1998 sausio 16 d. Muenchene mirė Alina Grinienė - negalėjau patikėti. Žinojau, kad ji sirgo, nes praėjusios vasaros liepos mėn. buvome susitarusios pasimatyti Lietuvoje, bet ji Lietuvai neatvyko. Grįžusi ikigijai, paskambinau jai jos namus Muenchene, niekas neatsiliepė. Iš Paulinos Ivinskienės sužinojau, kad Alina turėjo lengvą insultą ir negali pilnai vaikščioti. Bet laikui bėgant, fizinės terapijos pagalba, sveikata gerėjo. Kai domėsi gavau jos sveikinimą ir nuotaikingą laiškutą, kuriame rašė, kad jau jasi gerai, gali vaikščioti ir kvietė aplankyti ją Muenchene. Nespaėjau atsiliiepti jos kvietimui, sužinojau apie jos tokią staigią ir netikėtą mirtį.

Aliną Grinienę pažinojau iš Schw. Gmuendo gimnazijos laikų. Tai

buvo nepaprastos energijos moteris. Ji nuolatots veik su jaunimu: ruoš vairias ekskursijas, dalyvavo stovyklose, ypa ateitinink , tur dama ger bals dainuodavo su jaunimu, visus patraukdavo, nes jai visi b davo vienodai svarb s. Galb t tod l, kad ji studijavo pedagogik ir psichologij , gerai pažino žmog ir mok jo su juo bendrauti. Ji be galo dom josi kiekvienu žmogumi. Kai kelet kart ji lank si Amerikos žemyne lietuvi tautini šoki švent se su savo šok j grupe „Ratuku“, pasi lius jai parodyti koki nors ikagos žymyb , ji visai tuomi nesidom jo. Jai buvo daug svarbiau susitikti su senais draugais, paž stamais, veik jais, aplankyti vairias lietuviškas staigas. Prisimenu, kart gr žtant iš Hamiltone vykusios tautini šoki švent s, m s bendrakeleiviai, ži r dami pro autobuso lang , žav josi gamtos grožiu, o jai atrod - koks skirtumas, ar aš matau Bavarijos, ar Amerikos med - vis vien toks pats.

Kai dauguma lietuvi iš Vokietijos išemigravo JAV ir kitus kraštus, Alina ir Jonas Grimai liko nuolatiniam gyvenimui Muenchene. Ten jos bute ne vienas apsilank s lietuvis rasdavo prieglobst , nakvyn . Jos vyras Jonas sakydavo, kad m s butas yra kaip viešbutis. O paskutiniaisiais metais sve i užteko ir iš Lietuvos.

Alinos visuomeninis ir kult rinis gyvenimas buvo didžiulis. Susiorganizavus Europos lietuvi studij savait ms, Alina buvo pagrindin t rengini ašis. Nebuvo n vienos studij savait s, kurioje ji nedalyvavo kaip organizator , sekretor , patar ja. Ji vadovavo ir vaik vasaros stovykloms, dirbo Vasario 16-tosios gimnazijoje kaip mokytoja ir bendrabu io ved ja, buvo Amerikos Balso bendradarb , Balso tarnautoja, Lietuvi Fronto bi iuli ir ateitinink sendraugi vadovybi nar , Vokietijos Lietuvi Bendruomen s valdybos nar , Lietuvi moter federacijos klubo pirminink , dirbo Europos lietuvi pastoraciniame centre ir t.t. Paklausta, iš kur pas j toks didelis potraukis visuomeninei veiklai, ji pagalvojusi atsak : „Turb t paveld jau iš t velio. Jis buvo didelis nenuorama, nes d jo namie. O mama, priešingai, buvo labai s sli. Jai užteko per tvor pasikalb ti su kaimyne“. Deja, Alina taip ir nesužinojo savo t v kapo vietos pla iame Sibire.

Alinos Grinien s gyvenimas buvo ilgas, prasingas, kupinas graži darb bei pasiekim . Savo 81-rius metus ji praleido apsupta vairaus amžiaus žmonei , tik tarp j netur jo n vieno iš savo gimin s. Alina negavo vizos aplankyti gimines sovietin je Lietuvoje, tad, vos atgavus Lietuvai nepriklausomyb , ji tuoj išvyko Lietuv susitikti su gimin mis, kuri nebuvo ma iusi tiek daug met .

Alina Grinien gyveno tikrai krikš ionišk ir lietuvišk gyvenim . Jos butas buvo pilnas r pintoj li , kryži , gintaro dirbini . Alina buvo nepaprastai geros širdies ir labai paslaugi kitam žmogui. Jeigu padovanojai jai koki dovan , ji atiduodavo j kitam, kuriam ta dovana

Alina Grinien ir šio nekrologo autor Saul Jautokait
Romoje 1987 m. Krikštonybų jubiliejaus minėjimo metu.

atrod labiau reikalinga. Ji visada buvo geros nuotaikos, realist, niekada nesiskundė, visai nekreipė dėmesio ir savo sveikat bei medžiagines vertybes. Jai svarbiau buvo visuomeniniai ir organizaciniai darbai. Ji niekada nesėdėjo pirmose eilėse, bet jos darbai kalbėjo už ją.

Kiekvieno lietuviuo mirtis nuliūdina, o ypač tokios visuomeninės ir lietuviškos kultūros veiklos kaip Alinos Grinienės. Artimo žmogaus mirtis palieka tuštumą asmeniniame gyvenime. Labai pasigėsimės Jūs, mieloji Ponyte, kaip visi mes Jus vadinome. Nors Jūs nuolat buvotė užsiėmusi visuomenine veikla, bet visada rasdavotė laiko parašyti, pasidalinti lietuviškomis nuotaikomis bei naujienomis. Pamačius Jūsų smulkiu rankraščiu užrašytą vokelį, tuojau norėjau jį atpaštyti ir skaityti. Pasigėsiu Jūs pokalbiu ir telefonu, kada atrodė, jog po kiekvieno pasikalbėjimo lyg būtume visą dieną pasimačiusios.

Poetas Rilke mirtį vadino „antrąją gyvenimo pusę, kuri niekada nėra mus atkreipta ir kurios negalima matyti“. Mieloji Ponyte, Jūs jau pamatėte tas paslaptines gyvenimo antrąją pusę. Jūs jau žinote, tarsi ant paties poeto mintį, „kur skrajoja dvasios, matančios sutvėrimo paslaptį visoje savo šviesoje ir nesibaigiančios laimės atmosferoje“. Tikiu, kad esate laiminga ten, kur radote tai, ko žemėje nėra – Amžiną Grožį, Meilę ir Gyvenimą. Ir aš tikiu – juk viską pasimatysime!

Saul Jautokait

Viršuje - Alina Grinien Paryžiuje su R. Daunoru (kair je) ir R. Ba kiu. (Nuotr. K. Ambozai io).
Apa ioje - Alina Grinien su Regina ir Saule Jautokait mis 1980 m.
Tautini šoki švent je ikagoje.

Lietuvos žem priglaud Alin ir Jon Grinius

Reportažas paruoštas iš Vidmanto Valiušai io, Alinos ir Jono Grini laidojimo komisijos pirmininko, prisi stos platesn s informacijos apie laidotuves bei jose pasakyt atsisveikinimo kalb tekst . (Red.)

1998 vasario 20 d. Kaune, Petraši n kapin se, palaidoti iš Muencheno parvežti Alinos Grinien s (1916 - 1998) ir dr. Jono Griniaus (1902 - 1980) pelenai, ši met sausio 16 d. Muenchene mirusi Alina Grinien iki paskutin s savo gyvenimo dienos r pinosi savo vyro dr. Jono Griniaus palaik perk limo Lietuv reikalais. Kauno miesto savivaldyb , ypa Kauno meras Henrikas Tamulis, pad jo daug pastang , kad šie iškil s žmon s amžinojo poilsio atgult Lietuvos žem je. Tad jau vasario 7 d. abiej Grini palaikai urnose buvo atvežti Kaun ir iki laidotuvi priglobti J zuit bažny ioje, kuri jie taip m go lankyti prieškario Kaune. Palaikus su apeigomis pasitiko bažny ios rektorius kun. Vytautas Sadauskas. Vasario 19 d. toje pa ioje bažny ioje buvo iškilmingai aukojamos šv. Mišios, koncelebruojant arkiv. Sigitui Tamkevi iui ir dar 8-niems kunigams. Atsisveikinimas vyko vasario 20 d. Kaimo meninink namuose. Dailiai išpuštoje sal je atsiveikinti su šiais šviesiais lietuviais ir atiduoti jiems paskutin pagarb at jo daug žmoni . Grojo Kauno styginis kvartetas. Po to Alina ir Jonas Griniai buvo palaidoti Petraši n kapin se, o j kap puoš dail. Antano Mon io sukurtas paminklas.

...

Mintys iš pasakyt kalb laidojant Alin ir Jon Grinius

Henrikas Tamulis, Kauno miesto meras:

...Aukš iausiojo valia buvo tokia, kad dr. Jono Griniaus ir Alinos Grinien s palaikai sugr žta drauge Lietuvos žem , iš kurios dvasiškai jie niekad nebuvo pasitrauk .

(Po to Kaimo meras nuodugniai supažindino dalyvius su abiej velioni biografijomis bei j nuveiktais darbais ir savo kalb užbaig tokiais žodžiais):

...Tegul ilsisi šie taur s ir Lietuvai daug nusipeln lietuviai Petraši n puš ramyb je, o j atminimas ir geri darbai testiprina ir te kvepia gyvuosius.

Prof. Vytautas Landsbergis, LR Seimo pirmininkas:

Lietuvos žem prima pelenus dviej savo šviesuoli , kuriems

Dail. A. Monio suprojektuotas paminklas ant dr. Jono Griniaus kapo
Muenchene dabar puoš abiej Grinių kap Petrašiūnų kapinaitėse.

likimas l m gana ilgai gyventi svetur, ir kurie dabar sugrįžta į visiems laikams. Tai literatūros mokslininkas ir visuomenės veikėjas prof. Jonas Grinius ir jo gyvenimo draugė, lietuvių visuomenės veikėja, ponė Alina Grinienė. Kiekvienas jų pažinojosi, bendravo ir pamilavo, vadindavo ir tarpusavyje kreipdavosi nežinia kieno duotu meilingu vardu - Poniute ... Tokia asmenybė, kaip buvo Alina Grinienė, palieka visiems jų pažinojusiems savo nepaprastą širdies šilumą, dvasios šviesybą. Tai turbūt ir yra svarbiausia, ką žmogus gali palikti šioje žemėje, net ir pasitraukęs iš gyvųjų tarpo...

...Tegu būna brangus mums visiems jų atminimas ir tegu apie juos daugiau sužino Lietuvos žmonės!

Vidmantas Valiušaitis, Kauno savivaldybės sekretorius, Grinių laidojimo

komisijos pirmininkas:

...Lietuvos žemei netrukus atiduosime palaikus dviej kilni asmenybi , apie kiekvien iš kuri galima b t daug pasakyti. Ypa , kad jos buvo labai skirtingos. Alina Grinien - energinga visuomenininke, bendruomeninink , organizator , glob ja ir patarnautoja; Jonas Grinius - mokslo, knygos, kabinetinio darbo, ramyb s ir susikaupimo ieškoj s rašto žmogus. Ta iau viena jiems abiems buvo bendra: tai buvo tvirtos ir išmintingos asmenyb s, troškusios teisingesnio pasaulio ir Dievo kv pto heroin s, už gera kovojan ios aukos dvasios...

...Aukš iausiojo valia j abiej palaikai Lietuvon sugr žo drauge, tod l, stov damas prie atsiv rusios žem s ir atiduodamas jiems paskutin pagarb , nor iau aptarti, kas buvo bendra ir kas jung šias taurias, tokias skirtingas, bet taip vienodai Dievui ir T vynei pasišventusias asmenybes, ši svarbiausioji jungtis, mano nuomone, buvo giliai išgyventa krikš ionyb ir sis moninta ateitinink ideologija. Jie abu buvo nepalaužiami idealistai, pasišvent tiesos, g rio, grožio idealams, žmon s be jokio moralinio priekaišto...

.. .Alina ir Jonas Grimai gyvi b dami uoliai vykd tai, k dr. Grinius užraš savo neoficialiame testamente ateitininkams: „Visiems ateitininkams, moksleiviams ir studentams, kaip buv s ‚Ateities‘ redaktorius ir Federacijos tarybos narys, nor iau link ti b ti žem s druska pasauly ir pirmiausia lietuvi tautoje. Žinau, kad tai n ra lengva, nes reikia pad ti nemažai pastang ir patirti nemalonum net iš tik jimo broli , ta iau be krikš ioniškos druskos gyvenimas pradeda p ti ir dvokti, o š kis ‚Visa atnaujinti Kristuje‘ gali tapti veidmaininga priedanga“.

...Aukš iausia pagarba velioni darbams ir atminimams b t gyv j ryžtis likti ta ger ja žem s druska m s tautos gyvenime.

Dr. K stutis Girnius, „Laisvosios Europos“ radijo lietuvi skyriaus direktorius:

56 Lietuvoje, liko jai ištikimi vis savo gyvenim . Net ir tais juodžiausiais metais, kai neatrod , kad Lietuva kada nors atgaus nepriklausomyb , ir kai išėivijos j gos prad jo išsekti, o lietuvyb s išlaikymo klausimas tapo problematiškas. Jiems nemažiau svarbi buvo ir katalikyb . Ponia Grinien - Ponyt - visada r pinosi ir Studij savai i , ir Muencheno parapijos gyvenimu. Dr. Grinius buvo žmogus, kuris netur jo joki abejoni katalik mokymo tiesoms, jas visados gyn , nebijojo polemizuoti ir jaut pareig katalikiškas pozicijas ginti net ir tais momentais, kai jas ginti buvo nebemadinga...

Jie abu buvo nepaprastai pareigingi žmon s... Pagaliau reik t pabr žti ir j dosnum . J atviri namai, j dosnumas tapo legendiniai.

Septintame - aštuntame dešimtmečiu beveik kiekvienas po Europą keliaujantis lietuviškas studentas žinojo, kad pas Grinius galės rasti prieglaudą... K. Grinienė turėjo - davė visiems. Ir davė daugiau, ne kartą pasiskolindama iš kitų, kad galėtų koks nors sušelpėti. Ją mirtis yra netektis visiems mums, kurie juos pažinojome.

Prof. Viktorija Daujotytė, literatūros mokslininkė:

Šiandien mes atsisveikiname su dviem žmonėmis gyvenimais, tačiau mūsų lietuviškas turi džiaugsmo atšvaitą. Džiaugsmo, kad šitiems žmonėms likimas buvo palankus, kad neleido atsiskirti ir leido jiems abiemis sugrąžinti gimtąją žemę, kurioje jie visą savo gyvenimą ilgėjosi. Lietuvos rašytojams, mokslininkams, humanitarams prof. dr. Jono Griniaus darbai tikrai yra žinomi... Mielai Alin Grinienė man teko laimėti pažinti Lietuviškosios studijų savaitę, iš arti pamatyti, suprasti ir pajusti, kas tai yra žmogiškumo talentas. Kas tai yra duoti žmonėms atvira širdimi ir didžiausiu džiaugsmu...

...Tegul bus na lengva žemei mūsų lietuviškumo dvasios kūrėjams, puoselėtojams, tegul jų gyvenimas, jų lietuviškumas bus pavyzdžiu mums visiems!

Petras Palilionis, Rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas:

Kadaise Kaune lankydamasis poetas Henrikas Nagys mums sakė: „Aš visvien grašiu Lietuvai. Jeigu negrašiu aš - grašiu mano pelenai.“... Ir galvoju, kaip simboliška, kad šita Petrašiūnų žemė, šitas panteonas, jungia tokius iškilus, šviesius ir taurius žmones... Manau, kad mes visi turime būti amžinai dėkingi už jų kūrybą ir už jų lietuviškumą žygdarbius...

Vygantas Malinauskas, Ateitininkų federacijos pirmininkas:

...Priklausau tai kartai, kuri neturėjo laimės pažinti ir mažai tegirdėjo apie šiuos puikius žmones. Tačiau Alina ir Jonas Grimai priklauso tiems žmonėms, kurių taka, reikšmė bendruomenei, organizacijai nesibaigia su jų pačių gyvenimu...

Abu Griniai buvo principų žmonės, kuriems ateitininkų principai nebuvo tikta teorija, žmonės, kurie savo gyvenimu paliudijo, kad Dovydasio, Šalkauskio idėjos ir ideologija turi prasmę ir mūsų dienomis...

Tikėtina, kad dr. Jonas ir Alina Griniai mums, jaunajai ateitininkų kartai, nebus tik organizacijos praeitis. Jie yra mūsų organizacijos dabartis ir mūsų visų ateities dalis...

Dr. Jonas Grinius 1962 m. su bi iuliais ikagoje. Iš kair s-dr. K. Ambrozaitis, V. B t nas, S. Kungys, dr. Z. Brinkis, dr. j. Grinius, J. Baužys, A.Pargauskas, S. Daunys.

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas:

Šiandien mes laidojam du iškilius Lietuvos patriotus - Alin ir Jon . Šiandien mums yra ne li desio diena, bet pergals diena — Lietuva laim jo. Mes nesigailime t , kurie mir garbingai, bet gailim s t , kurie p sta Gari n turguje ir kar iamose...

Profesoriaus nepažinojau, bet mokiausi iš jo literat ros vadov lio... Alin Grinien pažinojau gerai, pažinojau t lietuvišk „d ši ", kuri visk atidav kitiems...

Mums, senesniesiems, anie Lietuvos laisv s laikai yra palaimingi, kada auginome kvie ius, bekonus, kada žaid m krepšin Europoje ir Lietuva gars jo kaip valstyb , gražiai atsistatanti, gražiai kurianti ir dvasin , ir kin gyvenim ... Bet at jo bolševikai, ir Lietuva pasruvo kraujuose... Pab gusi teroro, dalis tautos pasitrauk Vakarus. Atsimenu 1946 met ruden ir partizanai kalb jo: gaila, kad žmon s pasitrauk ... Bet v liau pamat m, kad gerai jie padar , jog pasitrauk . Kitaip bolševikai b t sunaikin , kaip sunaikino generol Juodiši ir t kstan ius karinink , kaip sunaikino prof. Karsavin , prie kurio mirties man teko dalyvauti. Jie b t sunaikin ir kitus, o Vakaruose jie paraš knygas ir labai daug pasitarnavo Lietuvos kult rai...

Taigi Dievas numat kiekvienam jo keli ir darbus. Ir Dievas vertins pagal tai, kaip jis atliko savo misij . Kai ži rime Grini gyvenim , galime pasakyti, kad jie laimingi. Laimingi, nes jie gal jo sugr žti. Deja, daugelis dar nesugr žo. Negr žo dar prof. Karsavinas ir šimtai iškili lietuvi , kurie atidav visk . Negr žo dar kapines ir partizanai. Mes juos užmiršome, o bolševikai ir nebolševikai net Seime dabar dr sta vadinti juos „banditais“...

Ir dar, man atrodo, kad reikia užsienio lietuviams tinkamai pad koti. Juk tada, kai viskas buvo sunaikinta, kai pas mus buvo atkurti tik tie nelaimingi kolchozai, nebuvo kas Lietuv atstovauja užsienyje. Vakar lietuviai atstovavo! Jie ne tik k r kult r , bet ir „Kronikos“ žinias paskleid po pasaul . Taigi b tina jiems pad koti. O mes, deja, nepad kojome. Mes net pilietyb s jiems nedav me. Dav me rusams, lenkams, kitiems, o lietuviams nedav me...

... Jeigu mes norime, kad tauta vertint savo vaikus ir iš praeities mokyti si, reikia t praeit atkurti... reikia kurti nauj , demokratin , švent , pasiturin i Lietuv , o patriot ir darbinink užteks.

...Dieve, b k gailestingas šitiems nirusiems, ir duok visiems lietuviams sugr žti savo T vyn !

laisv fondo lietuviškai kult ūrai ugdyti

Lietuvos filialo tarybos pirminink

JON KAIREVI I ,

jo mylimam t vui mirus, nuoširdžiai užjau ia

laisv fondas ir žurnalas

LIETUVI TAUTOS KAN I KELIAI

Kelios mintys beskaitant Algirdo Šer no knygos

HENRIKAS KUDREIKIS

Algirdas Šer nas, dar b damas jaunas vyras, buvo ištremtas Komijos gulagus, kur ir liko gyventi. Paskutiniu laiku jis rinko ir sudar didel dokumentinio pob džio veikal apie lietuvi kan ias šiame piktame žem s kampe. Remiantis Syktyvkaro „Memorialo“ duomenimis, komunistin s priespaudos metais per Komijos respublikos stovyklas per jo kas ketvirtas SSSR kalinys.

Buv s Komijos KGB archyvo viršininkas plk. V. Poles ikovas raš : „Reikia paskelbti siaubingus to meto piktadaryst s faktus, o valstyb privalo atsiprašyti t , kurie nuo ši žv riškum nukent jo. Pagaliau mes turime bent pažym ti masini sušaudim vietas. Juk jos žinomos... Aš netgi žinau žmog , kuris vykd sušaudymus. Žinau ir tai, kad kart jie išvež žmones sušaudyti Verchnyj ovo rajon , o spirit (jiems skirt stiklin) išg r dar prieš prad dami darb . D l to vieno žmogaus nenušov , o tik sužeid . Kadangi baig si jiems išduot šovini norma, tai pastar j jie pribai g kastuvais.“

Po XX Komunist partijos suvažiavimo, kai Chruš iovas viešai paskelb apie savosios santvarkos žv riškumus, akiai kvailinamai tautai buvo kalama pasaka, kad tikrieji komunistai neprisid jo prie kankinim , kad d l visko buvo kaltas Berija ir šiek tiek Stalinas. Es taut genocido metais NKVD iškilo virš partijos ir naikino komunistus leninie ius (lyg Leninas b t buv s mažesnis kraugerys negu Stalinas). Buvo kalbama apie 1937 - 39 žudynes, bet beg diškai nutylimi siaut jimai, ypa pokaryje, Baltijos valstyb se ir Ukrainoje...

1941 m. birželio tremtini tragedija

Algirdui Šer nui buvo nelengva prieti prie Komijos srities KPPS archyvo. Susipažinti su dokumentais gal jo tik partin nomenklat ra ir moksliniai darbuotojai, tyrin j Komijos komunist partijos istorij . 1993 m. rugpj io m n., „Memorialo“ draugijai padedant, jis pateko Komijos stovykl politinio skyriaus archyv . Patys baisiausi partin s virš n s - MVD ir KGB baudžiam j organ - archyvai kol kas tyrin tojams buvo neprieinami, arba jie buvo jau sunaikinti.

1941 m. birželio tremtiniai - daugiausia Lietuvos mokytojai bei kiti inteligentai, kurie atsid r Vorkutos srityje, patyr baisias kan ias. Gyv vargu gal liko vienas ar du procentai.

Geležinkelio magistral buvo prad ta tiesti iš abiej pusi - nuo

Vorkutos šiaurėje ir nuo Kotlaso pietuose. Ten ir privežė daugybę kalvinių. Žmonės tris kaip skruzdėlis bet kokių oru, pūstant ar šaltyje, dieną ar naktį. Pietiniame ir viduriniame busimojo kelio ruože driekėsi pelkės, ištiesi ne žengiamas miškas masyvai, šiaurėje pereidami pelkėse tundra. Pelkės tęsiasi 15 - 20 km., jų gylis siekdavo tris metrus ir daugiau. Šiaurinė gamta žiauri. Vasarą kalvinius kankino uodai ir juodūs muselės debesys, pavasarį ir rudenį grūdavo vandens sriautai, pavasarį ir neišbrendamos pelkės. Žiemą kraują stingo nuo žiauri šalio ir pūgų. Tundroje užuovos nerasi. Šiaurėje nuo Abesės spiginio 50-ties laipsnių šalio, o pušiant vėjui dar šalčiau. Pūgos per metus siausdavo daugiau kaip šimtą dienų.

Šiaurės statybos ruožą atvežė ar atvarė tik kėstanius lietuviai. Gyvūnų išliko tik vienas kitas. Duonos davė 1942 m. sumažino. Kuo mažiau duonos, tuo daugiau vėgavė stovyklos vadovybė. Žuvo paskutiniai darbininkai. Seidos rajone, kur taip pat buvo daug lietuvių, buvo rengti barakai, bet beveik nekėstanių, barakuose pavasarį, drėgnai, tamsu, šalta. Gultai purvini, patalynės ir baltiniai pamainos nėra, todėl pilnų tūlių. Kolonose kalviniai buvo mušami. Užfiksuoti faktai, kad sergantys kalviniai buvo varomi darbą, uždaromi šaltus izoliatorius, kur ir mirdavo. Maitinimas nebuvo kontroliuojamas, dėl to kalviniams skirti produktai išvagiama. Vargu ar darbininkams tekdavo 50% jiems skirtos maisto. Sargybiniai buvo rėstis ir beširdžiai, išmokyti neapkęsti liaudies priešbuoži, buržujų ir t.t. Tai klasinė neapykanta atėjusiems, nors ir ne savo valia patekusiems į taigą ar tundra. Prasidėjus karui, daugelis vietos gyventojų buvo paimti frontu. Nepaimti liko aktyvistai komjaunuoliai, partiniai, tad degantys karščiau neapykanta kalviniams. Atsieti komiši senukai, 50-ties metų ir senesni, nebuvo geresni už savo šonus: ir jie buvo žiaurūs, nepaperkami, negailėstingi, uolūs sovietiniai tarnautojai.

Peiorlago skyriaus darbo kolonos, atrodo, gyveno palapinėse, kurios buvo neapsildytos, virtuvės nebaigtos. Nebuvo džiovyklų, kur kalviniai būtų galėję išsūdžiovinti rėbus ir avalyną. Visi kalviniai buvo tūli. Daugelis jų, išvaryti darbą sirgdami, atgal gyvi nebegrūdavo. Ligonus kartais guldydavo ant grindų, kur laužė ir palapinėse „šilumą“ žiemos metu prie geležinkelio Kozva - Vorkuta buvo tikras kelias mirties. Vien tik 1941 m. žiemą Abesės rajone iš penkiasdešimties tikėstanių kalvinių nuo bado, šalio ir nepakeliamo darbo mirė keturiasdešimt tikėstanių. Iš to skaičiaus 15% buvo lietuviai.

Prano Žižmaro likimas

Žymus vilnietis sportininkas Pranas Žižmaras, 1938 metais apgyvendinti lietuviai garbė, nugalėdamas dvikovoje lenkų karininką, žėidusi lietuviai tautai, kaip ir daugelis lietuvių patriotai atsidūrė Peioros stovyklose.

Algirdas Šer nas, Vorkutos mirties lageriai. 672 psl., redagavo Dalia Kuodytė. Išleido Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centras ir Pasaulio lietuvių bendruomenė, 1997 Vilniuje.

A. Šeršnas, kuris nepaprastai gerbė Žižmar, surado jo kalnimo ir mirties dokumentus (Byla nr. 49692 - Sevdivnlagas). Žižmaras, pasirodo, per jo per serijas tardym, patyrė ekizt „specpriemones“ (ekiztai veng vartoti žod kankinimai). Niekio ta iau nepasiek su „specpriemon mis“, nutar j paveikti psichologiškai, uždarydami j vienut .

Medicininio patikrinimo formuliare užrašyta: randas po didžiojo blauzdikaulio l žio. Ta iau jis vistiek buvo paskirtas darbams, nors tai buvo visiškai ne koks randas, o neužgyjamas atviras l žis - tardytojo Abramovi iaus žiaurumo liudijimas. ekiztai kaulalaužiai tardydami steng si mušti per blauzd kaulus, neapdengtus minkšt j audini . O stovykliniai medikai tai visai nekreip d mesio. Generolui Juozui Juodišiui po tardymo Norilске taip pat panašiai buvo sulaužyti abiej koj blauzdikauliai.

Pranas Žižmaras mir 1944 m. spalio 27 d. Archangelsko srities stovyklos Centrin je ligonin je, Šangalos stotyje. Sprendžiant iš oficialaus akto, jis buvo užkastas bendroje duob je, be karsto. Algirdas Šeršnas rašo: „Taip baig si mano vaikyst s dievai io, šauniojo Lietuvos s naus Prano Žižmaro paskutinis sovietinio pragaro ratas. Jo nepalauž okupantai lenkai, 1933 metais uždar sunki j darb kal jim ; nepalauž budelis Abramovi ius; ne steng pribagiti Centrin s ligonin s vyr. gydytoja Sacharova. Jis žuvo nenugal tas. Tiesiant Severo - Pe oros geležinkelio magistral bendruose darbuose dirb kaliniai neištverdavo ilgiau kaip tris m nesius. Žižmaras išlaik triskart ilgiau.“

Kyla klausimas, kod l Žižmaras, kaip buv s Lenkijos pilietis, neužsiraš Anderso lenk korp . Užsirašiusieji visi iš Sibiro gulag buvo išleisti. Galima sp ti, kad jis nenor jo tur ti nieko bendro su lenkais.

APIE PRIESAGAS IR KULTŪRĄ

ANTANAS DUNDZILA

1997 met. laisv. "126 nr. "Skaitytojų žodyje" (psl.6) vieno laiško autorius jautriai reagavo to paties žurnalo 125-tame numeryje viename straipsnyje naudotus išsireiškimus kaip "ruselis" (psl. 37) ir "žydėlis" (psl. 39, 40). D. stydamas tuo reikalu savo kritišk. pažiūrą, laiško autorius panaudojo tokius pavyzdžius, kaip "lietuviukas vyskupas Borisevičius", "poetukas Brazdžionis" ir pakedeno dar kelias kitas mintis. Jis teigė, kad aname straipsnyje redaktoriaus neišbrauktomis frazomis buvo menkinama tam tikras asmen. kilmė, ir kad tai esanti beprasmiška kult. ringumo stoka. Laišk. skaitant, susidarė sp. dis, kad žurnalo redaktorius kartu su 125 numery išspausdinto pasakojimo bei straipsnio autoriais vykdytų kok. tai prasižengimą, gal net nusižengimą.

Vengiant asmeniškum. ir todėl lia. neminint nei laiško, nei straipsnio autori. pavardžių, laiške iškelt. klausim. vis dėlto verta giliau pasižiūrėti ir viešai užstoti tiek "laisv." redaktori., tiek ir 125-tame numeryje t. pusio pasakojimo bei straipsnio autorius.

Kai, šio laiško paskatintas, dar kart. atidžiai perskaičiau an. straipsn. su "ruseliu" ir "žydėliu", tai pasidar. visiškai aišku, kad tas pasakojimas ir iš jo išplauk. s. straipsnis buvo perduoti labai ramiu tonu, be koki. nors kaltinim., be inkriminacijos, be bandymo anuos budelius ar sistem. savo žodžiais paniekinti, be šaukimo Diev. jiems bausm. s, ir t.t. Straipsnyje buvo aprašyti bais. s. nusikaltimai - nekalt. žmogaus persekiojimas, kankinimas bei baudimas - ir visa tai perduota, sakyčiau, labai kult. ringai. Tas straipsnio tonas, kaip matysime, atsispind. s. ir ma. žybini. -malonybini. daiktavardžiu. panaudojime.

Paprastai, kasdieniškai žvelgiant, nei "žydėlio", nei "ruselio" žodžių naudojimas ši. žmon. kilm. s. nemenkina. Tereikia prisiminti "piemen. l.", "bernel.", kaimo moter. li. (ia, gink. Dieve, nebandau Lietuvos kaimo moter. žeminti) meiliai ir su pagarba tariam "kunig. l." ir t.t. Jei piemen. lis ar piemenukas ir gali b. ti tam tikra prasme suprastas kaip mažas, pvz., savo giu ar menku patyrimu ganyklose, - tai "kunig. lio" samprata tikrai kitokia. Malonybinius ar ma. žybinius daiktavardžius m. s. didysis klasikas Vincas Kr. v. buvo paskyr. s. tik kilniems savo Dainavos šalies padavim. veik. joms, o apie m. s. priešus jis taip rašė: "Krito vokiečiai dr. g. n. žem. n. žodžio nepratar s..." Vincas Kudirka savo "Viršininukuose" naudojo abi formas: "Labiausiai nusimin. žydai..." ir "...nusiunt. pas rabin. du gudresniu žydėliu..." Nei gudr. s. žydai, nei kariškai stipr. s. vokie. iai šiais žodžiais vienaip ar kitaip lia. nemenkinami, ši. form. menkinantis ar nemenkinantis pob. dis. gali išryšk. ti tik šiek. tiek sigilinus rašin.

Jei "-elio" panaudojimas skaitytojui vis dar būtų nepriimtinas, tai si loma apie tą žodį galvoti bent jau supančioje sakinio apimtyje. Charakteringa, kad tame straipsnyje žydelis Starkus nupieštas kaip bejgis, tačiau gana simpatingas žmogus, sakyčiau, visai atitinkantis "-elio" malonybės priesagos panaudojimą. Šiltai kalbama ir apie besikeičiantį rusel-strīb, kuris kraujuojaniam kaliniui šiek tiek net pagelbėjo.

Kitas dalykas - tai laiško autoriaus užuomina, lyg ir palyginanti žmonijai žiauriai nusikaltusios santvarkos žemus pareigūnus su lietuvių tautos didžiosiomis asmenybėmis, kaip kankiniu vysk. V. Borisevičium ir poetu B. Brazdžioniu. Jis ir skonio, ir logikos stoka. Jei tie pareigūniai, būdami tikrai žemo lygio, maži, didelis santvarkos rankiai (ir jais nieko nei meilaus, nei žeminančio apie juos nebandau pasakyti!), būtų tarnavę nacių, o ne bolševikų pusėje, juos dabar tikriausiai gaudyt ir teist Amerikos OSI (Office of Special Investigation) staiga. Tačiau laiške jie pastatomi šalia net neeilini, Bažnyčios šventimais paženklint ar popiežiaus ordinu apdovanot asmenybi.

Pagaliau, autoriteto vardan atsiverskime 1996 metais Vilniuje Lietuvių kalbos instituto paruost ir Mokslo ir enciklopedijų leidyklos išleisti "Dabartinis lietuvių kalbos gramatikas". Jos puslapiuose priesaga "-elis" šitaip aptariama: (1) mažumo, (2) malonumo, (3) ir mažumo, ir malonumo, (4) menkumo, niekinimo, (6) didumo ir (7) kokios nors specifinės reikšmės dariniai. Ten pat (psl.87) teigiama, kad "didelis dalis lietuvių kalbos deminutyvų ... bent kiek ryškesnio ekspresyvumo bei emocijalumo atspalvio neturi". Kam domu, ten dar teigiama, kad iš viso priesagų žinoma apie 80.

Taigi šio svarstymo išvada būtų tokia: nei žurnalo redaktorius, nei to straipsnio autoriai neprasižengė, nenusikalto. Lietuviškos priesagos "-elio" panaudojimu nei suminėto žydo, nei ruso kilmės nebuvo pajuokta ir sumenkinta. Kita vertus, gal greičiau reiktų gailėtis, kad šiaip jau savo žodžių formomis turtinga lietuvių kalba šalia mažiųjų bei malonybinių daiktavardžių neturi priesagų žvėrybiniams ar kokiems niekšybiniams daiktavardžiams. Kaip šio šimtmečio Lietuvos istorija bei šis aiškinimasis parodė, tokios priesagos reikalingos...

LAISV FONDAS LIETUVIŠKAI KULT RAI UGDYTI

Jadvygai ir Adolfui Damušiams
1009 N.Ocean Blvd. Apt.411
Pompano Beach, FL 33062

Didžiai Gerbiami Sukaktuvininkai,

garbing ir ret sukaktuvi proga sveikiname Jus tarybos ir valdybos vardu, link dami geros sveikatos ir dar daug saul t ir k rybing bendr met !

Esame d kingi už bi iulišk bendravim , m s darb planavim ir veiklos gaires. J s spaudos ir rašto darbai žymiai prisid jo prie lietuvi kult ros ugdymo, siekiant pilnutin s demokratijos. Linkime dar daug laiming met ir asmenin s ramyb s, kartu keliaujant gyvenimo rudeniu.

LAISV FONDO VALDYBA

1997 m. gruodžio m n. 26 d.

Damuši šeima garbingos sukakties Švent je Floridoje 1997 gruodžio 26 d.
Iš kair s - Saulius, Jadvyga, Gint , dr. Adolfas ir dr. Vytenis Damušiai. (Nuotr. K.Ambrozai io).

Bernardas Brazdžionis ši met pradžioje buvo pagerbtas šv. Tavo Jono-Pauliaus II ir apdovanotas "už nuopelnus Katalik Bažnyčiai ir lietuvi tautai" šv. Grigaliaus Didžiojo ordinu. Ordinas Bernardui Brazdžioniui buvo teiktas sausio 10 d. Los Angeles katedroje.

Gabrielius Žemkalnis, prof. Vytauto Landsbergio brolis, gyvenęs Australijoje, buvo pakviestas atstovauti Pasaulio Lietuvių Bendruomenei prie Lietuvos Respublikos Seimo ir vasario mėn. jau atvyko į Vilnių.

Pilypas Narutis X-jame Mokslo ir kultūros simpoziume, vykusiame 1997 m. lapkričio mėn. ikagoje, suorganizavo 1941 metų sukilimo pa-

minimo sesiją ir ją vadovavo. Sesijoje buvo doms Mykolas Naujokas, dr. Kazio Ambrazas, Stas Petersonienas, Juozas Meišoras ir kiti pranešimai.

Amb. Vytautui A. Dambravai buvo teiktas Jungtinių Amerikos Valstybių garbės medalis "už nepaprastus nuopelnus ir ilgametį draugiškumą valstybei". Amb. Dambrava daugelį metų dirbo JAV diplomatinėje tarnyboje, o dabar atstovauja Lietuvos Respublikai Venezueloje ir kitose Pietų Amerikos valstybėse.

Paulius Jurkus, mėnesinio žurnalo redakcijos narys, ilgametis "Darbininko" redaktorius, poetas, rašytojas, menininkas, keliolikos leidinių autori-

Bernardas Brazdžionis ir a.a. Juozas Mikonis kažkuriais metais Dainavos studijose su savimi.
(Nuotr. V. Maželio).

us pra jusi 1997 met vasar atšvent savo 80-ties met gyvenimo sukakt . Sveikiname!

Vysk. Jonas Boruta neseniai buvo išrinktas naujuoju Lietuvi katalik mokslo akademijos prezidentu. Rinkimai valdyb buvo vykdomi korespondenciniu b du. LKMA buvo kurta 1922 metais, bet okupacij laikais akademijos veikla gal jo vystytis tik užsienyje. 1990 metais akademijos vadovyb v l sugr žo Lietuv .

eslovo Grincevi iaus atminties paroda, minint velionio 85-t sias gimimo metines, šiuo metu vyksta Mai ronio lietuvi literat ros muziejuje. Eksponatais pasir pino ir parod su reng to muziejaus darbuotoja Virgini ja Paplauskien . Parodoje galima matyti vairias nuotraukas, rankraš ius, laiškus, knygas, - visk , kas surišta su a.a. eslovo Grincevi iaus gyvenimu.

Lietuvi rašytoj draugijos valdyba, paskutiniu laiku buvusi New Yorke, ši met pradžioje perkelta ikag . nauj j valdyb išrinkti šie asmenys: Stasys Džiugas, Nijol Jan kut -Užubalien , Audr Kubili t -Daulien , Stas Petersonien ir Alfonsas Tyruolis - Šešplaukis.

Alfonsui Nykai-Nili nui š.m. vasario m n. Vilniuje buvo paskirta Lietuvos valstybin (kažkod l vis dar vadinama "nacionalin ") kult ros ir meno premija už neseniai išleist poezijos rinkin "Eil raš iai" ir už kritikos straipsni rinkin "Temos ir variacijos". A. Nyka-Nili nas, nuolat gyvenantis Baltimor je, dalyvavo premij teikimo švent je Vilniaus Meninink r muose.

Prof. dr. Vytauto Vardžio atminimui Oklahomos universitete tuoj po jo mirties buvo steigta speciali premija-atžym jimas už geriausi to universi-

Iš kair s - dr. Kazys Ambrozaitis, amb. dr. Vytautas Dambra ir Juozas Kojelis
Los Angeles studij savaitgalyje

teto student mokslin darb politologijos srityje. Praeit ruden Oklahomos u-to Politini moksl departamentas ši Vytauto Vardžio premij suteik politini moksl doktorantui Mark Gismondii.

Stasys Džiugas Raseini viešojoje bibliotekoje 1996 metais steig knyg fond , pasiunt s ši bibliotek daug knyg , enciklopedij ir kit vairi periodikos leidini , kuriuos buvo sukaup s per 50 met . Knygos yra paženklintos specialiu antspaudu ir ekslibrisu. Apie St. Džiug ir jo fond Raseiniuose leidžiamo "Naujo ryto" vasario 11d. laidoje buvo platus aprašymas antrašte "Kraštie io S. Džiugo fondas - didelis turtas".

Dr. Juozas Kazickas, žymus JAV lietuvi ekonomistas ir verslininkas, bendrov s "Omnitel" vadovas, neseniai Kauno Technologijos u-to Telekomunikacijos dep-to studentams

steig dvi metines stipendijas po 600 dol. Jis taip pat paskyr ir 3.000 dol. finansin param to paties universiteto d stytojui.

"Vienui vieni" - taip manoma pavadinti film apie Lietuvos partizan kovas 1947-1951 m. Bemaž 4 vai. filmas planuojamas prad ti dar ši vasar . Jis bus filmuojamas ir Lietuvoje, ir kai kuriose Europos valstyb se, kur anuomet reišk si iš Lietuvos atsi sti partizanai kaip Daumantas ir kt. Filmo id j ir filmavim remia Krašto apsaugos ministerija.

Lietuvi Fondas, steigtas JAV prieš 35 metus, sutelk jau bemaž 9 mil. doleri . Per t laik iš procent lietuviškiems reikalams ir ypa lietuviyb s palaikymui buvo paskirta virš 4 milijonai doleri . 1997 metais buvo paskirta rekordin 598.080 dol. suma.

DAINAVAI-40 MET

Dainava - jaunimo stovyklaviet , esanti Mi igano valstijoje, šiemet šven ia savo 40-ties met sukakt , šioje nepaprasto lietuviškos gamtos grožio vietov je vasaromis vyksta ateitinink jaunimo ir sendraugi

DAINAVA

stovyklos, studij savait ms renkasi Lietuvi Fronto bi iuliai, mokytojai ir kt. Dainavos k rimas 1957 metais buvo didžiulis dr. Adolfo Damušio ir Lietuvi Romos katalik federacijos nuopelnas, šiuo metu Dainavos tarybai vadovauja Vytas Petrulis.

NEBESULAUKSIME SUGR ŽTANT

ROMAS A. ŠATAS mir Floridoje 1997 spalio 31 d. Gim 1921 m. Kaune, ten pat studijavo VDU-te, v liau studijas t s Tuebingeno (Vokietijoje) ir JAV universitetuose. Buvo garsus fizikas, dirbo JAV armijos laboratorijose ir erdvi tyrin jimo staigose. Kaip rezistentas 1941 m. sukilime buvo sukil li pogrindžio radijo tvarkytojas, priklaus Lietuvii Frontui, LF bi iuliams, ateitininkams.

Dr. BRONIUS KRAKAITIS mir 1997 lapkri io 15 d. ikagoje. Gim 1920 m. Lankeliškiuose, Vilkaviškio apskr., Vokietijoje baig Hanoverio aukšt. veterinarijos akademij , gavo veterinarijos daktaro laipsn . Savo profesijoje dirbo Vokietijoje, v liau JAV. Paskutiniu laiku gyveno Palos Hills, IL. Buvo aktyvus Lietuvii Fronto bi iulis, ateitininkas, dažnai dalyvaudavo studij savait se Dainavoje. Palaidotas Kanadoje, Mississauga, Ontario, lietuvii šv. Jono kapin se.

ALINA GRINIEN mir Vokietijoje 1998 m. sausio 16 d. (Pla iau apie j skaitykite šiame numeryje spausdinam special reportaž .)

JUOZAS MIKONIS, gim s 1918 m. Panev žio apskr., Smilgi vls ., mir Clevelande 1998 vasario 1 d. Buvo Lietuvii Fronto bi iuli narys, daugel met vadovav s LFB Centro valdybai ir Clevelando LFB samb riui. Priklaus ateitininkams, Lietuvii Bendruomenei. Abu su žmona Marija dosniai r m Dainavos stovyklaviet , laisv fond , " laisv " žurnal ir kitas organizacijas bei spaud . Velionis palaidotas Clevelando Vis siel kapin se.

Dr. VINCAS ŠMULKŠTYS mir ikagoje 1998 m. kovo 9 d., sulauk s 82 met amžiaus. Buvo baig s Kauno VD universitet , v liau Tuebingene (Vokietijoje) gavo lotyn kalbos doktorat . Paskutiniu laiku gyveno ikagoje. Buvo ateitininkas, priklaus Lietuvii Fronto bi iuliams, kartu su žmona Aldona buvo dosn s lietuviškos veiklos ir spaudos r m jai. Palaidotas lietuvii Šv. Kazimiero kapin se, ikagoje.

ATSI STA PAMIN TI

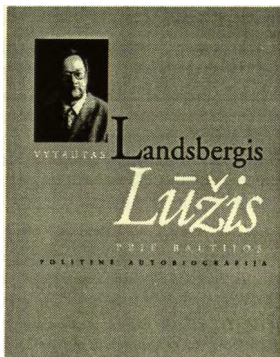
Jonas Lauc , KAR NA IR KALAVIJAS, istorinis romanas, kuriame Lietuvos krikšto Žalgirio m šio fone autorius kiek ne prastai atveria Jogailos ir Vytauto Didžiojo asmenybes. Kietais viršeliais, 639 psl. knyga 1995 m. išleido Vaga Vilniuje. Viršelio dail. Romas Orantas.

Aldona Vasiliauskienė , GYVENIMAS DIEVUI IR LIETUVAI. Prelato dr. Juozo Prunskio gyvenimo ir darb aprašymas jo 90 metų amžiaus ir 65 m. kunigystės jubiliej proga. Knyga 287 psl., gausiai iliustruota, išleista 1997 m. paties sukaktuvininko l šomis, spausdinta "Utenos spaustuvėje".

LITHUANIAN PAPERS, VOLUME 11 - 1997. Kasmetinis Lietuvių studijų draugijos Tasmanijos universitete, Australijoje, leidinys, kuriame angliškai rašoma Lietuvos gyvenimui ir lietuviams klausimais. Straipsniai autoriais - lietuviais ir svetimtaimiais. Redaguoja A.P. Taškunas. Adresas: P.O. Box 777, Sandy Bay, Tas. 7006, Australija.

Juozė Krištolaitytė , NEDAIDINGI ŽODŽIAI, Eilės. Tai pirmasis mūsų žinomos operos solistės, o dabar ir poetės, poezijos rinkinys. Jame skaitytojas pajus nepaprastai jautrius poezijos posmus, išsakančius dvasinę poetės santykį su Tvyne, jos prisiminimais, su jos dabartinio pasaulio dienomis svetimoje padangėje, šis 127 psl. rinkinys 1997 m. išleido Tvyne's myltoji draugija, Addison, Illinois.

Vytautas Landsbergis, LIETUVOS POLITINĖ AUTOBIOGRAFIJA. Pradžios savo atsiminimus lemtin-

gais 1991 m. sausio vykiais, Vytautas Landsbergis jautriai prisimena savo gyvenimo jaunystės dienas, nuodugnai pasakoja apie Atgimimo laikotarpį, šį džio nutiest keli Nepriklausomybės ir sunkius pirmuosius žingsnius į atstatymą. Knyga domi, parašyta sklandžiai, gausiai iliustruota. Joje 342 puslapiai. Išleido 1997 m. "Vagos" leidykla Vilniuje.

LIETUVOS KATALIK BAZNICYIOS KRONIKA - Jubiliejinis 1992 metų konferencijos medžiaga. Išleido Lietuvos genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Vilnius 1997. Redaguavo Mindaugas Bloznelis. Gražus 96 psl. leidinys.

Vytautas Volertas, MEILĖ ŽOLEI. Pasakojimai, novelės. Ir vėl nauja V. Volerto pasakojimų knyga, pilna lakios vaizduotės ir skaitytojų pagaunančio atsitikimo. 248 psl. knygoje surašytos net 29 istorijos, visos labai lengvai skaitomos. Gal kiek sunkiau perskaitomas pats knygos

pavadinimas viršelyje, bet ia jau ne rašytojo kalt . Išleido 1997m. laisv fondas, spausdino "Mork no ir Ko" spaustuv Kaune.

Apolinaras Petras Bagdonas, VAI TOLI, TOLI... Tai aštuntasis A.P. Bagdono poezijos leidinys, kuriame sukaupti patys v liausi jo eil raš iai. Kai kurie j parašyti žemaitiškai, prisimenantys praeities kelius ir žydin ias lankas. Ši 94 psl. poezijos knygel išleista 1996 metais Vilniuje.

Jonas Vytautas Nistelis, EIL S TYLUMAI. Tai nedidelis rinkinys "vienišo, niekam nežinomo k r jo", iš profesijos architekto, poezijos, rašytos anais sovietiniais laikais, nuo 1940 iki poeto mirties 1946 metais. Knyga 128 psl., išleista "Saul s deltas" leidyklos Šiauliuose.

PRELATAS JUOZAS PRUNSKIS. Gausiai spalvotomis nuotraukomis iliustruotas 24 psl. leidiny apie Jubiliat ir jo 90-me io iškilmes. Sudar H. Jasi nas, gražiai išleido LKM Akademija 1998 m. Vilniuje.

1941 BIRŽELIO 21-25 SUKIL LIAI. MARDOS KUOPA. Nuotraukos ir aprašymai apie kpt. Jono Noreikos - generolo "V tros" ir jo Mardos kuopos vyr žygius ir likim . Š nedidel , bet labai gražiai išleist , spalvot 36 psl. leidin sudar Damijonas Riauka ir Albinas Kijauskas. Išleido 1998 m. "Atmintis" Kaune.

KRIKŠ IONYB LIETUVOJE, redagavo dr. Vytautas S. Vardys. Redaktoriui V. Vardžiui 1993 metais mirus, šio didžiai vertingo ir ilgai laukto veikalo išleidimas užsit s iki 1997 .met . Knygoje sutelkta 10-ties m s istorik bei mokslinink net 19 straipsni , kuriuose rašoma apie nueit

KRIKŠČIONYBĖ LIETUVOJE

krikš ionyb s Lietuvoje keli , labai nuodugniai ir tiksliai supažindinama su sovietin s okupacijos priespauda ir su Bažny ios jai pasipriešinimu. Knyga 572 psl., iliustruota, išleido Lietuvos krikš ionyb s jubiliejaus komiteatas, spausdino "Draugo" spaustuv

T sinys iš 11 psl.

Mums bandantiems išlaikyti š studij centr Tasmanijos universitete, t.y., pa iame pasaulio pakraštyje, j s žurnalas yra ypa vertingas. Stipr s autoriai, istoriniai svarb s straipsniai. Malonu, kad net radote vietos paminti ir m s leidžiam žurnal "Lithuanian Papers". A i !

Didžiausias m s užsimo-jimas dabar yra - nusi sti vien lietuv student iš Tasmanijos AABS konferencij , vyksian i Bloomington'e š.m. birželio 19-21 d. Labai svarbu, kad jaunuolis pamatyt platesnius akira ius.

Algis Tašk nas,
"Lithuanian Papers" redaktorius

" LAISV " 1997 MET AUKOTOJAI

Nuoširdžiai d kojame lietuviškos spaudos r m jui
LIETUVI FONDUI,
1997 metais "I laisv " žurnalui
paskyrusiam 1,000 dol. param

Garb s r m jai:

Dr. K. Ambrazaitis, K. Bružas, R. Gurauskas, V. Maželis, J. Mikonis, E. Pakulien , prel. J. Prunskis, A. Raulinaitis, VI. Sinkus, K. Šakys, dr. J. Šalna, A. Šmulkštien , A. Sutkuvien , V. Volertas, dr. P. Žemaitis.

Garb s prenumeratoriai:

J. Ambrizas, M. Bajor nien , A Balsys, P.Baltis, Br. Barisas, V. Barisas, A. Barzdukas, A.G. Braž nas, V. Braž nas, A. Bumbulis, dr. S. epas, V. ep nas, dr. A. epulis, A. Damijonaitis, J. Darnusis, G. Drag nas, I. Eitmanien , J. Gelumbaskas, J. Grinius, dr. A.B. Gleveckas, A. Gurevi ius, S. Jelionien , dr.A. Juozevi ien ,V. Kazlauskas, M. Kevalaitis, kun. M. Kirkilas, Br. Krakaitis, J. Krikš i nas, kun. V. Krikš i nevi ius, prel. J. Ku ingis, . Kuras, V. Kuzminskas, V. Laniauskas, St. Laniauskien , K. Lembertas, J. Lukoševi ius, dr. V. Majauskas, I. Mališka, V. Mažeika, J. Mikaila, dr. Br. Mikonis, D. Mikulskyt , V. Milukas, V. Montvilas, K. Norvil , dr. P. Pacys, kun. J. Pakalniškis, Br. Paliulis, J.P. Pažem nas, V. Petrusis, kun. V. Pikturn , B. Polikaitis, dr. Z. Pr sas, A.Pumputis, V. Rastoms, dr. A. Razma, L. Reivydas, V. Roci nas, St. Rudys, J. Salys, G. Sirutien , V. Skladaitis, D. Stankaitien , C. Surdokas, dr. J. Stiklorius, A. Šatas, A. Šešplaukis, V. Šilas, dr. A.Šležas, V. Tumasonien , prel. I. Urbonas, J. Vai iulaitien , J. Vasaris, V. Vidugiris, K. ir V. Volertai, kun. V. Volertas, V. Žiaugra, St. Žilevi ius, O. Žilionien , J.Žygas.

Aukotojai:

D. Augien , E. Baršketis, T.Blinstrubas, G. Budryt , J. Gruzd s, A. Idzelis, K. Kazlauskas, Br. Krokys, J. Kon ius, V. Laniauskas, P. Matek nas, P. Narutis, B. Neverauskas, R. Paulien , S. Pusdešrien , B. Raugas, V. Rutelionis, S.D. Sakien , dr. L. Sidrys, dr. R. Sidrys, kun. J. V lutis, J. Vit nas.

Nuoširdžiai d kojame visiems r m jams ir aukotojams. Prašome taip pat naujai užsakyti " laisv " žurnal , arba prat sti jau esan i prenumerat , Lietuvos mokykloms, mokslo staigoms, bibliotekoms ar pavieniams asmenims. Metin prenumerata Lietuv tik 5 US doleriai.

Leid jai ir administratorius

